

CAROLINE PAUWELS

ACADEMISCHE OPENING REDES

2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021

Bij de opening van een nieuw academiejaar houdt elke Rector in september een rede. Zo ook Caroline. Deze inspiratieve speeches hebben we gebundeld. Het zijn er vijf: de redes van september 2016, 2017, 2018, 2019 en 2021.

In 2020 was er geen rede, maar een gesprek met Caroline in de Ancien Belgique. Door toedoen van corona hielden we een hybride academische opening vanuit zes plaatsen: Aula Q, concertzaal Pilar, Jubelparkmuseum, Brussels Health Campus, Groentheater en centrale locatie waar ook Caroline was: de AB.

Veel leesplezier!

INHOUDSTAFEL

2016 Break down the walls. VUB & the city, VUB & the world.	3
2017 Pas si sûr ce réalisme. Pleidooi voor meer utopisme in de wereld en in de wetenschap.	10
2018 De schoonheid, de kracht en de wijsheid van wetenschap.	14
2019 It takes two to tango. Caroline Pauwels (rector VUB) & Yvon Englert (recteur ULB).	20
2020 Gesprek tussen host Annabelle Van Nieuwenhuysse en Caroline Pauwels op het podium van de Ancienne Belgique.	23
2021 Without each other, there ain't nothing people can do.	24

2016 BREAK DOWN THE WALLS

VUB & THE CITY, VUB & THE WORLD

Excellenties,
Collega's rectoren, chers collègues recteurs,
Collega's Vub'ers,
En last but not least, ik denk dat ze dat weten: allerbeste studenten,

Hier voor het eerst voor u te staan, vervult me meteen met tegenstrijdige gevoelens:

ik voel trots, maar ook schroom en bescheidenheid.

Jullie hebben mij immers een prachtige opdracht gegeven en ik voel mij gesteund door de hele VUB gemeenschap om deze taak met de nodige ambitie aan te vatten.

Maar tegelijk voel ik ook de nodige nervositeit.

Want de uitdaging is groot en de schoenen die ik moet vullen zijn, moet ik bekennen, een paar maten groter dan de mijne.

... Maar ik heb dan weer hakken, dat compenseert, want die kan je spreekwoordelijk in het zand zetten.

Rector Paul de Knop heeft de VUB tot ongekende en onverhoopte hoogtes gebracht.

Paul evenaren zal moeilijk zijn, maar ik zal het op mijn manier doen.

Maar ik wil Paul eerst nog eens oprecht bedanken voor alles wat hij voor de VUB gerealiseerd heeft, Paul én zijn team van vicerectoren en decanen.

Natuurlijk wil ik ook de andere prorectoren bedanken voor de goeie raad. Die zal zeker van pas komen.

Ik wil hier graag ook mijn eigen vicerectoren voorstellen, dat zijn

Karin Vanderkerken voor onderzoek,

Sonja Snacken voor internationaal beleid,

Jan Danckaert voor onderwijs- en studentenbeleid

en Hugo Thienpont, die ik met veel plezier overneem van Pauls team.

Hugo blijft vicerector Innovatie en Valorisatie.

Ik ben blij dat ze deze opdracht aanvaard hebben.

Dames en heren,

De opdracht die mij, en ons allen wacht, is immens.

De tijden zijn niet gemakkelijk.

Het spektakel dat de wereld en haar menselijke protagonisten ons dagelijks voorschotelen kunnen we in vele opzichten verontrustend noemen.

We zien verwarring en onzekerheid,

we zien fanatisme en verblinding.

We zien het nastreven van het eigenbelang, van het eigen gelijk.

We zien het oplaaien van onverdraagzaamheid.

Dat zagen we uiteraard wel al vaker in de geschiedenis.

En, terugkijkend, weten we dat er altijd ook een moment

van catharsis, van loutering volgt.

Ten minste, als mensen daartoe het initiatief nemen.

De Fransen gebruiken wel eens het mooie beeld van l'heure bleue.

Het is het moment 's ochtends, voor zonsopkomst en 's avonds, net na zonsondergang, waarbij, in bepaalde omstandigheden, de lucht en de omgeving een blauwe kleur aannemen.

L'heure bleue diende veel kunstenaars tot inspiratie.

Hier ziet u een schilderij van Yves Beaumont.

Het is niet alleen een moment van intense schoonheid, maar ook een moment van extreme verwarring en mysterie.

Een moment waarop het nog onmogelijk te bepalen valt of het nu dag wordt of nacht blijft, of het nu nacht wordt of dag blijft.

Ik denk dat we vandaag als samenleving zo een heure bleue beleven.

Een moment waarop we nog niet weten of we de duisternis indalen, of omgekeerd voor een stralende dag staan, zonder het al goed te beseffen.

De uitdagingen voor onze samenleving vandaag zijn inderdaad fundamenteel.

De samenleving is zoveel globaler, digitaler en diverser geworden.

Het gaat om veranderingen die ons leven ingrijpend wijzigen. Veranderingen die onomkeerbaar zijn, hoezeer we er ons ook van proberen af te keren of ze proberen tegen te houden.

Het gaat om veranderingen die we niet moeten vrezen, maar die we ook niet mogen onderschatten of minimaliseren.

Mensen voelen zich soms ontheemd of verliezen hun houvast in de fluïde context van onze maatschappij.

Oorlog en armoede in de wereld zijn een constante.

Dit alles vormt een cocktail die tot fanatisme en tot extremisme leidt ... En dan denk ik daarbij niet alleen aan het terrorisme,

maar ook aan de Brexit,

aan de opmars van autoritaire regimes in of vlakbij Europa, aan de radicalisering en de polarisering van het politieke en publieke debat, hier en elders.

De toestand is ernstig, maar ik denk niet dat hij hopeloos is.

Want we weten hoe we de antwoorden op de uitdagingen van vandaag en van morgen moeten vinden.

We steunen daarvoor op de waarden van het humanisme.

Ik zie geen enkele reden om aan die waarden te twijfelen, geen enkele reden om eraan te tornen.

Voor die waarden is gestreden, hier in Europa, maar ook elders.

We moeten er blijven voor strijden, hier en elders.
Want die waarden zijn universeel.
Geen enkele samenleving of cultuur heeft er het monopolie op,
Ook het Westen niet.
We zullen de ideale wereld nooit helemaal bereiken, maar de humanistische waarden manen ons altijd aan om verder te werken aan de verbetering van onszelf en van de samenleving.
Met die waarden als leidraad kunnen we de grote problemen in kaart brengen, de wetenschap lost ze op.

De humanistische waarden zijn mensenwerk en als we er niet blijvend aan werken, kunnen ze ook ten onder gaan.
Toutes les civilisations sont mortelles, zei Paul Valéry.
Die gedachte moet ons aansporen tot waakzaamheid.
De humanistische waarden sporen ons ook aan tot redelijkheid.
Als academicus en als mens weten we dat we ons elke dag weer moeten inspannen om genuanceerd en gefundeerd te denken,
om niet overhaast te oordelen,
om niet te veroordelen.
Het leven vergt ook de dagelijkse inspanning om goed te doen, of minstens niemand kwaad te doen.
We leven met anderen in pluraliteit - volgens mijn favoriete filosofe Hannah Arendt een basisconditie om mens te worden.
En dus zijn redelijkheid, dialoog en respect voor andere meningen te allen tijde noodzakelijk.
De humanistische waarden sporen ons ten slotte ook aan tot optimisme.
Daaraan ontleen we de generositeit, de mildheid en het incasseringsvermogen die nodig zijn,
zowel individueel als collectief, om met tegenstrijdigheden om te gaan. Wanneer we als individu of als samenleving de dialoog en de meningsverschillen uitsluiten,
wanneer we mensen en groepen stigmatiseren, brandmerken en zelfs demoniseren,
ontzeggen we ons de mogelijkheid tot humanitas, tot mens- worden.
Een universiteit die de dialoog niet meer voedt en voert, maakt zichzelf overbodig.
En dit nog voor andere trends en ontwikkelingen haar overbodig zouden maken.
Laat ons dus meer aan universitaire zelfreflectie doen, en van daaruit handelen en ons engageren.
Dit is alvast een aanzet daartoe.

Dames en heren, onze universiteit staat in een traditie, de traditie van de Verlichting.
Ons motto luidt: scientia vincere tenebras.
Door de wetenschap de duisternis overwinnen.
Dat impliceert nieuwsgierigheid, de bereidheid wetenschappelijke risico's te nemen en onszelf permanent in vraag te stellen.
In tijden van duisternis en verwarring is het dus goed om terug te kijken, ja zelfs terug te grijpen naar onze traditie, naar de kernwaarden van de verlichting: vrijheid, gelijkheid en broederschap.

Laat me van wal steken met de vrijheid.
Bij de bevraging naar de identiteit van de VUB die we vorig jaar organiseerden, bleek vrijheid de eerste waarde die u met de VUB associeert.
Ik denk dat vóór de zomer niemand dacht dat we aan het einde van de zomer een publiek debat zouden voeren over het al dan niet herinvoeren van de doodstraf.
Net zo min dachten we dat nood het risico inhield dat we in Europa zoveel wetten en conventies zouden willen breken.

Ja, dat we zelfs bereid lijken om de rechtsstaat op de heling te zetten.
De moeizaam verworven vrijheden van vereniging, van geloof of overtuiging, van meningsuiting, ze staan wel degelijk onder druk.
Hier en elders.
Angst is een slechte raadgever.
Angst wordt al gauw een zichzelf bevestigende voorspelling.
Want hoe groter de angst, hoe meer emotie.
En hoe meer emotie, hoe groter de polarisatie.
Hoe meer polarisatie, hoe simplistischer de oplossingen die naar voren geschoven worden.
Oplossingen die zelfs aanvaard kunnen worden.
En hoe moeilijker het dus wordt om de angst met feiten en met uitgebalanceerde argumentaties te lijf te gaan,
hoe moeilijker het wordt om nog nuance in het complexe en gelaagde debat te brengen.
Dat is nochtans wat universiteiten horen te doen.
Dat is waarvoor ze zijn opgericht.
Dat is waarvoor ze vandaag nog bestaan.
Universiteiten moeten door betrouwbaar onderzoek gegevens verzamelen en valideren, hypothesen opstellen en toetsen,
ze moeten op basis van heldere analyses en coherente argumentaties de complexiteit bevattelijk en beheersbaar maken,
ze moeten de grenzen van de kennis en het menselijk bevattingsvermogen verleggen,
ze moeten het denken uitdagen en dogma's onderuit halen.
Ook als dat dogma's zijn van de eigen instelling of van de eigen overtuiging.
Zolang de vrijheid van onderzoek en de vrijheid van meningsuiting gegarandeerd blijven, kunnen we de hoop koesteren dat mensen zich zullen ont-plooien in plaats van zich terug te plooiën,
(zich terug te plooiën) op het eigen gelijk, op het eigen volk, op de eigen religie, op het eigen ideeëngoed, op de eigen collectief opgefokte angst.

Maar dan moet die universiteit haar taak als behoeder van het vrij onderzoek natuurlijk ook ernstig nemen, en zelf in haar taak ernstig genomen worden.
Laat mij toe daaraan soms te twijfelen, zowel binnen de instelling als er buiten.
Het "meten is weten"-paradigma was ooit zeer welgekozen. Maar "meten is weten" dreigt vandaag een dogma te worden.
De in oorsprong bijzonder behulpzame performantie-indicatoren riskeren perverse prikkels te worden,
net als de outputfinanciering en de universitaire rankings, perverse prikkels zijn die riskeren ten koste te gaan van de universitaire en de individuele vrijheid.

Met meten kwam immers niet alleen meer bureaucratie, maar dreigt ook de reductie van wetenschap tot één bepaald soort onderzoek, één bepaald soort publicaties en één bepaald soort doctoraten.

Wetenschap dreigt een selfie te worden, met incestueuze referenties aan het eigen werk,
of aan dat van de peers die in het bevriende netwerk zitten. Zelfcensuur loert om de hoek.
Onderzoekers spelen op zeker en gaan intellectuele of wetenschappelijke risico's, én het publieke debat uit de weg.
Het onderwijs en de maatschappelijke dienstverlening betalen de prijs.
Want wat niet wordt geteld, telt niet mee.
De jobtevredenheid, nochtans traditioneel hoog in academische middens, staat onder druk.

Mensen vallen uit met burn-outs.

De terechte eis dat de universiteit rekenschap aflegt voor wat ze doet met de gemeenschapsmiddelen en de andere middelen die ze ontvangt, dreigt te verworden tot geïnstitutionaliseerd en gebureaucratiseerd wantrouwen.

Zelfs prestigieuze publicaties als Nature en Science wijzen op de beperkingen van het huidige academische model, en vragen terug aandacht voor maatschappelijke relevantie. Wordt de universiteit nog als een vrijplaats of een vrijhaven ervaren, door het academisch personeel en door de studenten?

Ik vrees dat we oogsten wat we zelf zaaien.

Ons pedagogisch en wetenschappelijk project moet zijn vrijheid terug opeisen en zich bezinnen over zijn huidige invulling.

Die reflectie over de invulling van het bredere academische project wil ik met en binnen de VUB-gemeenschap, maar ook samen met anderen, op gang trekken.

We zijn misschien geen ivoren toren meer, maar we houden toch nog te veel vast aan de vertrouwde campus, en aan de comfortabele bescherming van de academische toga. Een toga die ik vandaag trouwens voor het eerst draag.

Ik heb er ontzag voor, maar toch moeten we niet door wat we dragen, maar door wat we uit-dragen respect afdwingen.

Ik refereer opnieuw aan Hannah Arendt:

onze afkomst bepaalt wat we zijn, ons spreken en handelen in het openbaar wie we zijn.

We moeten de gezonde ambitie en ook de moed hebben om te sleutelen aan onszelf, om beter te maken wat beter kan.

En we mogen niet vergeten om onze verwezenlijkingen in de verf te zetten en minder bescheiden te zijn.

Onze wetenschap verlegt duidelijk grenzen, en we tellen veelvuldig een spraakmakende doorbraak.

Paul De Knop verwees terecht naar de talloze VUB-verwezenlijkingen van de afgelopen jaren.

Daar mogen we en moeten we trots op zijn.

En als de vrijheid beknot wordt, bieden wij weerstand.

Met beredeneerde argumenten, al neemt de weerstand gelukkig ook vaak hilarische want surrealistische proporties aan.

In België traditioneel meer dan elders.

Humor is een teken van vrijheid, en dat hebben we dit jaar overal kunnen zien: de kattenboodschappen, massaal verstuurd tijdens de Brusselse terreurdreiging, de federale politie die er gevat op antwoordt, de men-in-hijab beweging, ja ook de cartoons van Charlie Hebdo.

Weerstand bieden we ook met een event als Difference Day dat we op 3 mei, de werelddag van de persvrijheid, samen met anderen hier in Bozar organiseren.

Ook dit academiejaar, op 3 mei. U bent alvast uitgenodigd.

Dames en heren, ik kom bij mijn tweede waarde, gelijkheid. Gelijkheid en haar afgeleiden rechtvaardigheid, non-discriminatie en gerechtigheid.

Een universitas is een inclusief en daarom steeds een humanistisch project.

Een project waarbij we de emancipatie en de betrokkenheid van steeds nieuwe groepen nastreven en we uitsluiting en discriminatie in al hun impliciete of expliciete vormen aanpakken.

Alleen door emancipatie en onderwijs zal humor een tolerante en geen agressieve voedingsbodem vinden.

Maar we stellen vast dat de massificatie van het hoger onderwijs nog niet de verhoopde emancipatie bracht.

Nog altijd merken we dat de sociaaleconomische achtergrond van kinderen hun onderwijskansen en hun slaagkan-

sen aan de universiteit of het hoger onderwijs beïnvloedt. Ik hoop dat de op til staande toelatings-, ijkings- en oriëntatieproeven daarvoor aandacht zullen hebben.

Niet iedereen verschijnt gelijk aan de meet en niet iedereen weet vanaf zijn zestiende of achttiende welk ontwikkelingsstraject hij of zij wil volgen.

Ik ken menig academicus die dit alleszins op die leeftijd niet wist.

Uiteraard hoeft niet iedereen aan de universiteit te studeren, we hebben een sterke associatiepartner met de Erasmushogeschool Brussel. Wat ze bij de Erasmushogeschool aanbieden, is even noodzakelijk en even urgent als wat de universiteit te bieden heeft.

Maar iedereen die in staat is om aan de universiteit te studeren en die dat ook wil, moet aan de universiteit kunnen studeren.

En niet alleen toegang krijgen, maar ook de nodige ruggensteun vinden.

Anno 2016 zou men mogen hopen dat ongelijkheid en discriminatie verdwenen zijn en dat de diversiteit van in- en uitstroom maatschappelijk een feit zou zijn.

Maar we stellen vast dat we er nog lang niet zijn.

Krachten als globalisering scheppen ook weer nieuwe ongelijkheden.

Men hoeft er het werk van Nobelprijswinnaars als Joseph Stiglitz en Amartya Sen of dat van Tomas Sedlacek of Thomas Piketty maar op na te slaan: binnen en tussen samenlevingen ontstaan grotere welvaartsverschillen.

Verskillende studies wijzen er op dat ook in ons land de armoede toeneemt

en dat daarmee de kans groter wordt dat kinderen het onderwijsstelsel zonder diploma verlaten.

In Brussel geldt dat nog meer.

Het studentenpubliek van de VUB is naar maatschappelijke samenstelling bijzonder.

We rekruteren meer dan de andere universiteiten in de sociaal minder sterke groepen.

We onderscheiden ons met onze werkstudentenprogramma's en we bieden met onze schakelprogramma's de kans om ook later in de studieloopbaan nog een universitair diploma te behalen.

We rekruteren nadrukkelijk en graag in de meest diverse stad van het land.

Een zeer groot deel van onze studenten komt uit gezinnen waar Nederlands niet eens de voertaal is.

Al die initiatieven leiden wel eens tot de bezorgdheid of we dan de lat niet lager aan het leggen zijn.

Het antwoord is neen: we willen net dat iedereen de kans krijgt om aan te lopen op een geschikte ondergrond.

En dan moet je al eens het pad helpen effenen.

De lat, die blijft liggen.

De wetenschap spreekt zich ten andere overtuigend uit over de meerwaarde van diversiteit.

Genetici weten al lang dat diversiteit belangrijk is voor het overleven van de menselijke species.

Bedrijven of groepen met meer diverse raden van bestuur qua geslacht en andere kenmerken, die nemen betere beslissingen, zo leerde al menig onderzoek.

En toen vrouwen stemrecht kregen, begonnen mannelijke politici andere thema's op de agenda te zetten, zoals gezondheidszorg en onderwijs.

Zovele decennia later, komt mogelijks na de eerste gekleurde president, een vrouw aan het hoofd van de VS te staan. Als rolmodel kan dat tellen.

Uit eigen ervaring met twee Engelstalige masters in de communicatiewetenschappen, weet ik dat de discussies scherper zijn,

de inhoud en de inzichten rijker zijn met vijftig nationaliteiten dan met één.

Hiermee wil ik helemaal niet de moeilijkheidsgraad van dergelijke pedagogische projecten onderschatten.

Maar ik weet wel dat dit positieve gevoel ook de ervaring zal zijn van de Brusselse en Gentse collega's die dit academiejaar samen de eerste, nu al bijzonder succesvolle Engelstalige bachelor in de social sciences opzetten. Ik ben er onze Gentse alliantiepartner en rector Anne De Paepe – hier aanwezig - dankbaar om.

Sterk Nederlandstalig ingebed, maar internationaal en meertalig gericht, moeten we zonder meer ons VUB-DNA kunnen versterken.

En dit alles graag in partnerschap met anderen die net als wij geloven dat diversiteit verrijkt, want intellectueel uitdaagt.

Met steun van de overheid en van de verschillende politieke partijen, hoop ik dit soort meertalige, internationaal gerichte partnerships steeds meer te vinden.

En dat zeker ook op Brusselse bodem, met onze moeder- en nu zusteruniversiteit, de ULB.

Ik weet ook dat ik hiervoor een medestander heb gevonden in de nieuwe rector van de ULB, collega Yvon Englert.

U heeft hem daarnet zelf gehoord.

We bouwen daarbij voort op wat de prorectoren Van Camp en De Knop met hun ULB evenknie, de prorectoren Pierre de Maret en Didier Viviers hebben opgestart.

We gaan dit ingezette proces in samenspraak verder intensiveren.

Het potentieel is enorm, ons gezamenlijk gedachtegoed een krachtige multiplicator.

Dames en heren,

Toen de Canadese premier Justin Trudeau vorig jaar de vraag kreeg waarom zijn regering zo divers was samengesteld, antwoorde hij gevat: "because it is 2015".

Laat het 2016 worden op onze campussen.

Het is de hoogste tijd.

Gelijkheid en diversiteit moeten dringend in ons personeels- en studentenbestand weerspiegeld zijn.

Zo niet ontstaan er jammerlijke vertekeningen, tot zelfs in de wetenschappelijke praktijk.

Er zit bijvoorbeeld een genderbias in de citatie-indexen: vrouwen lijken minder geneigd aan zichzelf te refereren dan mannen.

(Dat zal u niet verwonderen) En uiteraard lijden de geschiedenis en de wetenschap nog steeds onder een koloniale bril.

We mogen de diversiteit niet idealiseren, noch onze Vlaamse inbedding en oorsprong verloochenen.

Maar diversiteit wordt wel één van de uitgangspunten van ons universitair project.

Zo richten we een leerstoel op rond de figuur van Fatima Mernissi, met de bedoeling het debat te stimuleren over emancipatie, macht en tegenmacht binnen de Moslimgemeenschap.

We vangen vluchtelingen op en bieden ze de kans hun studie af te maken, we hosten scholars in residence die in eigen land politiek onder druk staan.

Migratie is trouwens ook het onderwerp van het faculteitsoverschrijdende vak redelijk eigenzinnig,

dat we dit jaar voor de tweede keer uitrollen en waarmee de VUB'ers letterlijk de stad in trekken, ernaar migreren, durf ik te stellen, om op locatie lezingen bij te wonen.

Deze beweging van de VUB periferie naar het centrum, en terug, zal ik verder aanmoedigen.

En zo, dames en heren, kom ik bij de derde waarde: naast vrijheid en gelijkheid is er broederschap.

Broeder- én zusterschap neemt in de 21ste eeuw de vorm aan van verbondenheid, of in haar digitale versie:

van connectedness, van de netwerksamenleving.

'Niets bestaat dat niet iets anders aanraakt' zegt Jeroen Brouwers veel poëtischer dan ik.

Als, zoals de wiskundige en meteoroloog Edward Lorenz het formuleerde, als een vlinder in Brazilië zijn vleugels spreidt, voelen wij er de onvoorziene gevolgen ervan.

Als Charlie Hebdo cartoons publiceert, zinderen de effecten jarenlang na, hier en veraf,

een militaire coup in Turkije leidt tot onrust in Beringen.

Op 22 maart 2016 hebben we allemaal geleerd dat we geen eiland zijn.

Dat wat in wereld gebeurt ons ook in ons dagelijkse leven kan raken.

Er waren studenten en personeelsleden onder de slachtoffers.

Ik wil hen en hun familie hier even gedenken [twee seconden pauze]

Maar hoeveel mooie dingen zagen we die dag ook, verbondenheid van haar sterkste kant.

Zo kwam er in geen tijd een spontane organisatie op gang, werden bussen ingelegd om mensen vanaf de campus naar huis te voeren,

boden studenten en collega's vrije plaatsen in hun wagens aan om anderen mee te nemen.

Naast destructieve schurken, waren er die dag, en de dagen en maanden erna, ook zoveel helden die het land terug op gang trokken,

en die door hun dagelijkse bezigheid en inzet bewezen wat mensen samen positief kunnen doen.

Ik heb het al zo vaak gezegd: het zijn mensen die een conflict of een oorlog starten, het zijn mensen die een conflict of een oorlog beëindigen.

De geconnecteerde netwerksamenleving is de realiteit.

In plaats van muren te bouwen of grenzen te trekken, die slechts voor even comfortabel aanvoelen, moeten we meer dan ooit verbindingen maken en bruggen slaan. En muren afbreken.

Verbonden zijn we in eerste instantie als VUB-gemeenschap.

Het VUB-gevoel leeft, de identificatie met de universiteit en haar project is groot.

Dat bleek uit de identiteitsbevraging.

Zelf heb ik bij mijn doortocht door de VUB niets anders dan die betrokkenheid en die drive gevoeld.

Er bestaat een bijzonder VUB-DNA, dat aanwezig is op de campus in Etterbeek, en misschien zelfs nog sterker in Jette, in het ziekenhuis, de medische faculteit en de studentengemeenschap.

Ik heb die betrokkenheid en goesting gevoeld bij de hele gemeenschap: van de mensen van de bewaking, de technische dienst, de administratie, de vorsers, de professoren, en uiteraard de studenten.

Wat een kracht!

Laat ons die niet ondermijnen.

Noch door de hiërarchie uit te spelen, noch door een giftige mail te sturen. Laat ons integendeel eens wat vaker een compliment geven.

De VUB staat er, in de cijfers, de VUB straalt, met het nieuwe logo, de VUB innoveert, op talrijke vlakken.

Er is zoveel om trots op te zijn.

Over enkele jaren, in het academiejaar 2019-2020, vieren we 50 jaar VUB.

We trekken VUB 20/50 op gang:

het rectoraatsgebouw M, het iconische gebouw van architect Renaat Braem dat in de jaren '70 verrees en een hymne is aan het menselijke vrijheidsstreven,

dat gebouw M wordt het symbool van een eenentwintigste-eeuws universitair project.

Ons onderwijs- en onderzoeksproject moet grensverleggend zijn.

We groeien als wetenschap niet langer in een LAT-relatie; living apart together is zo erg jaren tachtig, zou mijn hipster kroost zeggen.

De 21ste eeuw is er integendeel één van sharing en cocreatie, van Youtube en Uber, van airB&B en Wikipedia.

Dat cocreatie- en sharing model zal ook het wetenschappelijke domein een nieuwe vorm en een nieuwe inhoud geven.

Academici uit heel prestigieuze plaatsen als Yale en Harvard verspreiden hun kennis wereldwijd via online colleges. Interactiviteit en 'serious gaming', formeel en informeel leren, community service en leerplek-leren worden onderdeel van het educatief paradigma, interdisciplinariteit wordt een sterk facet van ons onderzoeksbeleid.

Hierbij dient zich geen keuze aan tussen het fundamentele, het strategische of het toegepaste onderzoek.

Het is integendeel een én-én verhaal:

gamechanger Google ontstond pas doordat er in PhD's gezocht werd naar nieuwe algoritmes.

Wetenschap, in al zijn facetten, fascineert, passioneert, geeft goesting en verandert de loop der dingen.

Daarom moeten we het vrij onderzoek te allen tijde vrijwaren en uitsdragen.

En daarom steun ik ook de petitie van jonge en oudere vorschers om meer in fundamenteel onderzoek te investeren.

De muren tussen de exacte en sociale wetenschap moeten evenzeer omver.

Want om antwoorden te formuleren op de grote maatschappelijke uitdagingen, kunnen we niet langer comfortabel binnen ons eigen domein blijven innoveren.

We zullen naar elkaar moeten luisteren en elkaar willen begrijpen.

Anders krijgen we die muren nooit gesloopt en wordt het potentieel van de kennismaatschappij nooit volledig gerealiseerd.

Het is evident dat om dit alles uit te rollen, oude en nieuwe netwerken onontbeerlijk zijn.

Tussen disciplines en strategische onderzoekscentra.

Netwerken met onze alumni ook, en met onze fellows.

Maar ook bredere netwerking bouwen we uit, met ondernemingen en hun koepels als Agora en Voka, met het maatschappelijke middenveld, met ngo's, met culturele instellingen, en last but not least met kunstenaars.

R&D is niet anders dan Art&D.

Kunstenaars zijn net als wetenschappers de pioniers van de maatschappij, ze bevragen en leggen uit, maar ze creëren net zo goed begrip en mededogen.

Ook ten aanzien van wat eigenlijk onverklaarbaar is.

Ik was deze zomer op de theaterfestivals van Avignon en Oostende.

Sommige stukken die ik zag gaven me een beter inzicht in de mechanismen van dictatuur, geweld en angst dan gelijk welke wetenschappelijke studie.

Met dank aan Ivo Van Hove, de compagnie Voetvolk van Lisbeth Gruwez, Sidi Larbi El Charkaoui, jongerenhuizen als Toestand, DAR en Cinquat, Michael de Cock en de KVS, Bozar, Flagey, het Kaaitheater en zovele anderen.

We scheppen met hen een intensere band.

De snijlijn tussen kunst en technologie biedt interessante crosstalks.

En als ze me vragen of kunst en cultuur de wereld kunnen

redden, dan antwoord ik volmondig ja.

Net zoals de wetenschappen.

Ze hebben het al zo vaak gedaan.

Dames en heren, we zijn ook verbonden met onze urbane of metropolitane context.

If mayors would rule the world, vraagt de politicoloog Benjamin Barber zich af.

En terecht. In de steden gebeurt het.

De stad is een labo, zowel op onderzoeks- als op onderwijsvlak.

Alles wat te maken heeft met mobiliteit, duurzame energie, diversiteit, radicalisering, demografie, bestuur, gezondheid, onderwijs, creativiteit, welbevinden...

stelt zich scherper in een grootstedelijke context, en zet zich van daaruit in de bredere samenleving door.

Voor een wetenschapper of kunstenaar vormt de grote stad dus een gedroomd lab.

Voor bedrijven is de stad een testbed.

Maar ook voor een student is het meer dan een plaats om Pokemon Go te spelen.

We hebben, als VUB en als ULB, dus geluk in Brussel te zitten.

Want als er één stad is die Europees, internationaal en kosmopolitisch is, dan is het wel Brussel.

En als er dus ergens een stad is die onze veelvuldige wetenschappelijke expertise kan gebruiken, dan is het wel Brussel.

Als er een stad is die baat heeft bij ons pedagogisch inclusief project, dan is het opnieuw, Brussel.

A smart city needs an even smarter univer-s/city.

In dit opzicht is het goed dat we over enkele dagen een gloednieuwe leerstoel over Smart Cities lanceren.

Dames en heren, het is tijd om te eindigen en met het echte werk te beginnen.

Ik vat graag nog even samen.

De VUB moet voor mij een VUUB zijn: een vrij unieke universiteit Brussel.

Voor mij staat de VUB voor een methode, en nog meer voor een attitude. De VUB koestert een attitude van openheid, van durf en van dwarsdenkerij.

De VUB is een universiteit die de hoop voedt in plaats van de angst.

Maar die, zoals Vaclav Havel ooit in een speech zei, de zaadjes plant opdat die hoop zich ooit realiseert.

We wachten niet op Godot,

we maken zelf een betere samenleving, door ons onderwijs, door ons onderzoek en door ons maatschappelijk engagement.

We bouwen aan een universiteit die je leert omgaan met complexiteit en gelaagdheid.

Ook met de gelaagdheid van identiteiten.

We reduceren niet.

Ik ben tegelijkertijd Vlaming, Europeaan, Brusselaar, vrouw, moeder, academica,

ik ben soms expert, soms onwetend,

en nu de komende tijd rector.

En uiteraard zullen deze identiteiten wel eens onderling botsen,

mijn huis is vaak wat rommeliger,

en mijn kinderen eten wat later 's avonds,

maar in fine, maken die verschillende identiteiten me een rijker persoon.

We bouwen aan een universiteit die je een attitude aankweekt, waardoor je het verschil kan en zal maken.

In eerste instantie door zelf verschillend te zijn.

Door uit te gaan van het eigen project, en ons niet blind te staren op wie en op wat groter is, of hoger staat in de rankings.

De VUB is een attitude.

Ze streeft naar uitmuntendheid, maar wel altijd gestoeld op een inclusieve cultuur.

We zetten de komende jaren crescendo in op onze stedelijke context.

We gaan sterk internationaal en meertalig, en ook overtuigd 21 ste-eeuws: dat wil zeggen digitaal, divers, duurzaam en disruptief.

Disruptief, dat wil zeggen radicaal vernieuwend.

Maar ook te allen tijde humanistisch.

Want zelfs deze attitude lijkt vandaag disruptief te worden.

En ten slotte, waar anderen in de extremen de oplossingen willen leggen, moeten wij niet alleen radicaal vernieuwend maar ook radicaal gematigd en radicaal mild durven zijn.

Want er is weinig moed voor nodig om alleen maar extreme standpunten te verkondigen.

Genuanceerd zijn, dat vergt vandaag veel méér moed.

Een universiteit moet mensen hoger tillen, zodat ze verder kunnen kijken. Net zoals de liefde en de vriendschap je hoger tillen en je horizon verruimen.

Beste studenten,

Als ik naar jullie kijk, dan kan ik niet anders dan positief zijn.

Omdat een nieuwe generatie steeds de belofte inhoudt van iets nieuws, van iets beters.

De opdracht die ik kreeg zie ik dus als heel bijzonder, maar ook als noodzakelijk.

Omdat het gaat om jullie toekomst en deze van jullie kinderen. Ook, ooit.

Maar wij zijn jullie dus ook verantwoording verschuldigd.

Dames en heren, beleidsmakers, ondernemers, VUB-collega's en anderen, laat ons die verantwoordelijkheid, ernstig nemen.

Een verantwoordelijkheid die zich in de tijd en in de globale wereld ver en lang uitstrekt.

Maar laat ons duidelijk maken dat ook onze generatie droomt en niet alleen rekent.

Hier zit groot en groots menselijk kapitaal in deze zaal.

Laat ons hier mateloos, ja schaamteloos, grenzeloos op inzetten.

Scientia vincere tenebras.

Het denken mag en zal zich nooit onderwerpen.

Ik dank u.

2017 'PAS SI SÛR CE REALISME'

PLEIDOOI VOOR MEER UTOPIESME IN DE WERELD EN IN DE WETENSCHAP.

(JG) Excellenties,
Collega's rectoren, chers collègues recteurs,
Collega's Vub'ers,
Vrienden van de VUB,
Dear students,
Allerbeste studenten,

(CP) Vandaag staan we hier met twee. Dat is niet omdat ik me, na amper een jaar, al de majestatis pluralis heb aangemeten, maar omdat er momenteel twee rectoren zijn. Jana is immers verkozen tot rector voor een week. Samen met een jonge ploeg van vicerectoren. Als universiteit geloven we rotsvast in de jeugdige kracht van onze studenten. (tot Jana) Laten we met jullie frisse blik en vanuit jullie dromen naar onze wereld en naar onszelf kijken.

(JG) Niets is immers nog wat het lijkt. Vijftig jaar geleden stierf René Magritte, één jaar geleden trad Caroline Pauwels hier aan als nieuwe rector. Het is vrij onwaarschijnlijk dat er tussen beide data een oorzakelijk verband bestaat. Maar ik zie wel een rode draad. Een web van rode draden zelfs, tussen de toestand van de wereld, het universitaire landschap vandaag, onze eigen universiteit en onze biotoop Brussel, en het pleidooi om op een andere manier naar het vertrouwde te kijken. Een pleidooi dat zo eigen is aan het surrealisme van Magritte. En daarom vinden we het noodzakelijk, ja zelfs urgent, om dit academiejaar te openen onder een surrealistische vlag. Maar als rector voor een week laat ik dat verder graag over aan de rector voor vier jaar Caroline Pauwels.

Dames en heren,
De surrealistische vlag dekt vele ladingen, zoveel is duidelijk. In de taal van elke dag gebruiken we surrealisme vooral in de betekenis van onwerkelijk, vreemd, absurd. Er is vandaag inderdaad heel veel in de wereld én in de wetenschap dat je in die betekenis surrealistisch kan noemen. Maar surrealisme heeft ook een andere betekenis. Een betekenis die veel nobeler is, veel rijker ook. Voor grondleggers als André Breton en René Magritte gaat het over een manier van kijken en denken die bevraagt, die rebelleert en die wat vanzelfsprekend lijkt onderuit haalt. In die betekenis hebben de wereld en de wetenschap vandaag geen nood aan minder, maar net aan méér surrealisme.

Laat ik beginnen met het surrealisme zoals we het in de taal van elke dag gebruiken. Surrealisme als onwerkelijk, vreemd, absurd. Alleen weet ik niet waar te beginnen, want er is zo ontzettend veel keuze.

Neem bijvoorbeeld een Amerikaanse president, leider van de nog steeds machtigste natie ter wereld. Terwijl 2016 het record van 2015 brak als warmste jaar ooit geregistreerd, trekt hij zijn land terug uit het Parijse klimaatakkoord. En tweet hij dat "The concept of global warming was created by and for the Chinese in order to make U.S. manufacturing non-competitive"?

Met andere woorden, wat niet in zijn ideologisch kraam past, serveert hij af als fake news. Ceci n'est pas du climate change...

Of zal ik het hebben over de Ark Encounter?

Dat is een creationistisch pretpark met daarin een ark van Noah op ware grootte nabgebouwd. In het najaar van vorig jaar opende het park de deuren in Kentucky en inmiddels trok het al anderhalf miljoen bezoekers. Anderhalf miljoen. En die bezoekers krijgen in alle ernst te horen dat Noah ook een stel dinosaurussen aan boord had. Een ding is zeker, Ceci n'est pas Darwin....

Of zal ik het hebben over Turkije? Daar hebben ze het afgelopen jaar 40.000 mensen gearresteerd, 40.000, op verdenking van een elastisch begrip als "terrorisme".

Intussen verdwenen er maar liefst 7000 academici en 150 journalisten achter de tralies.

Ceci n'est pas une démocratie

Of moeten we naar Iran?

Onze collega verbonden aan onze opleiding Disaster Medicine, Dr. Ahmadrza Djalali, zit daar nu al meer dan 500 dagen in de cel. 500 dagen, da's bijna anderhalf jaar. En dat zonder dat hij de eigenlijke inhoud van de aanklacht kent. Ceci n'est pas juste...

Of moet ik het over een Europese leider hebben? De Hongaarse president Victor Orban die bij wet probeert om de hoog aangeschreven Central University Europe te sluiten, omdat ze er kritisch onderzoek verrichten. Té kritisch blijkbaar voor president Orban.

Of zal ik het hebben over een buurland?

Met manifeste leugens hebben ze de Britse kiezers zover gekregen om vaarwel te zeggen tegen het meest succesvolle project dat Europa ooit heeft gekend.

Ceci n'est pas honnête... et ceci n'est pas malin.

"Le Surréalisme, c'est la connaissance immédiate du réel."

Magritte

Of laten we het nog dichterbij huis gaan zoeken, in de ons zo vertrouwde academische wereld. Enkele weken terug konden we lezen dat een stel grapjassen er in geslaagd was een artikel aanvaard te krijgen in maar liefst vier wetenschappelijke tijdschriften. Een hele prestatie, vermits de paper duidelijk nep was.

De auteurs hadden het over “midi-chlorians”, een duidelijke verwijzing naar één van de Star Wars-films waar de midi-chlorians intelligente, microscopische levensvormen zijn die affiniteit hebben met The Force.

Drie wetenschappelijke tijdschriften hadden niet door dat het een grap was en waren geïnteresseerd in de publicatie. De vierde accepteerde de paper, maar vroeg de auteur een bijdrage van 360 dollar.

Ceci n'est pas vraiment de la science... Of misschien wel, want de indieners van het bewuste artikel hebben een belangrijk mankement in het wetenschappelijke bedrijf blootgelegd.

Uit een onderzoek van het wetenschapstijdschrift Eos bleek dat één op twaalf Vlaamse medische wetenschappers toegeeft al wel eens data te verzinnen of te “masseren” om een hypothese te doen kloppen. Het opspeuren en aanklagen van wetenschapsfraude is inmiddels een academische bedrijfstak op zich geworden. De website Retraction Watch, die wetenschappelijke studies in kaart brengt die na publicatie omwille van fraude worden teruggetrokken, heeft het over zo'n 500 tot 600 retracties per jaar.

Ceci n'est pas de la science. En zeker, op twee miljoen gepubliceerde artikels per jaar is dit maar een heel heel héél klein aantal. Maar zelfs één enkel frauduleus artikel kan al leiden tot een verkeerd inzicht, tot een verkeerde toepassing of erger nog: tot de dood van een patiënt. Elk fout artikel is er daarom een te veel.

En ik constateer in ons eigen wereldje van wetenschappelijke rationaliteit wel meer dingen die surrealistisch zijn, surrealistisch nog altijd wel in de betekenis van onwerkelijk, vreemd, absurd.

Onderzoek bijvoorbeeld dat zich niet laat leiden door nieuwsgierigheid en door wat de moeite van het weten waard is, maar wel door wat snel publiceerbaar is. En waar blijft de maatschappelijke relevantie? Terecht zegt de Duitse historicus Philipp Blom: “Mijn punt is niet dat alle wetenschap, of alle kunst, politiek moet zijn - wij hebben ook basisonderzoek nodig. Maar je bent toch ook een burger? Dat betekent toch ook dat hoogopgeleide specialisten, die met publiek geld onderzoek uitvoeren, met de rest van de maatschappij in gesprek moeten blijven?”.

Kortom: liggen onderzoekers nog voldoende wakker van de maatschappij?

Dezelfde surreëel aandoende uitwassen vinden we in de regelgeving en in de beoordeling en evaluatie van onderzoeksprojecten. We verzinnen systemen die excellente wetenschap moeten bevorderen, maar die mensen dwingen op veilig te spelen. Nobelprijswinnaar François Englert – de oom van ULB-rector Yvon Englert, ik groet hem – zei dat hij vandaag niet meer zou kunnen functioneren. Want de systemen die we verzonnen hebben bevorderen de mainstream, terwijl wetenschappelijke doorbraken zich altijd buiten de mainstream situeren.

Of nog een voorbeeld: het surrealisme van de ongezonde hyperspecialisering en van de torenhoge muren tussen faculteiten en disciplines. Terwijl iedereen beseft dat we net het omgekeerde nodig hebben. Alleen interdisciplinair onderwijs en onderzoek kunnen een antwoord bieden op de complexe maatschappelijke uitdagingen waar we met z'n allen voor staan.

Dames en heren,

uit al deze voorbeelden en vaststellingen mag blijken dat je in de wereld en in de wetenschap heel veel kan aantreffen dat onwerkelijk, vreemd en absurd is. Ook de universiteiten kwamen de afgelopen decennia, op het vlak van hun onderwijs, hun onderzoek en hun financiering, in een situatie terecht waarover we met Magritte kunnen zeggen: ceci n'est pas une université.

We beseffen dat en toch doen we mee. Sterker nog, we noemen het surrealisme, niet om die absurde toestanden in vraag te stellen, maar net om ze te aanvaarden, om niet te moeten handelen en te berusten. Als academica en als rector vind ik deze houding onhoudbaar en zelfs ronduit zelfdestructief.

Als we morgen nog willen bestaan, is het vandaag absoluut nodig om voorbij die absurde gelatenheid te denken. Het is tijd dat we opnieuw een dosis surrealisme – en dan nu in de oorspronkelijke betekenis van het woord - in het academische bedrijf injecteren. Het is tijd dat we opnieuw durven dromen en dat we ook proberen die dromen te realiseren. Het is tijd dat we niet alleen buiten de lijntjes kleuren, maar dat we gewoon durven om een totaal nieuwe en andere tekening te maken.

Durven dromen begint hier. In Brussel. Deze stad is immers zo'n droomplek waar ze ooit zonder schroom of koudwatervrees een nieuwe wereld hebben bedacht. Ooit waren we in Brussel niet bang om de utopie te koesteren.

“L'utopie, c'est l'avenir qui s'efforce de naître. La routine, c'est le passé qui s'obstine à vivre” – Victor Hugo

We zien hier een citaat van een bekende tijdelijke Brusselaar die de utopie koesterde. Ik denk aan dwarsliggers, revolutionairen en dromers als Victor Hugo, Karl Marx, Multatuli, aan de Franse communards en de Spaanse anarchisten, aan de Latijns-Amerikaanse vrijheidsstrijders die hier in Brussel allemaal kind aan huis waren. “Faute d'être belle, la capitale peut être re-belle”, schreef ULB-historica Anne Morelli terecht.

Ik denk aan de oprichting van de ULB.

Ik denk aan de oprichting van de VUB.

Ik denk aan René Magritte.

Ik denk aan Théodore Verhaegen.

Toen de Brusselse advocaat Pierre-Théodore Verhaegen in 1834 de idee lanceerde van de oprichting van een nieuwe, vrije, vrijdenkende universiteit, was dat voor velen ongetwijfeld een utopisch droombeeld.

De Université Libre de Bruxelles was van bij het begin een maatschappelijk project, gedragen door individuen die zelf de noodzakelijke centen bijeenraapten om de nieuwe universiteit te bouwen. Een crowdfunding avant la lettre dus. Die nieuwe universiteit was vrij; vrij van Kerk én van staat. Wie niet afhankelijk was van subsidies, hoefde immers ook geen dogma's of inperkingen te aanvaarden.

Dat was wat Pierre-Theodore Verhaegen aan de eerste koning van België uitlegde bij een ontvangst op het koninklijk paleis.

“De grote vragen die betrekking hebben op de mens en de maatschappij los van politiek en religieus gezag kunnen onderzoeken, vrij peilen naar de bronnen van het ware en het goede, ziedaar Sire, de rol van onze universiteit.”

Brussel was toen een droomplek. Ik kan het overigens niet laten ook een heel ander citaat van Verhaegen met u te delen. Onze stichter zag ook veel goede redenen om de nieuwe universiteit precies in Brussel op te richten. En neen, u mag me niet verdenken van een hoofdstedelijk superioriteitsgevoel, maar ik wil u toch dit citaat niet onthouden.

“Het vertier dat de studenten in Brussel in de theaters of sociëteiten vinden, zal van een nobelere en hogere aard zijn dat wat de provincies kunnen bieden”.

Een droomplek dus.

Ook de oprichting van de VUB als een onafhankelijke Nederlandse universiteit, moet utopisch titanenwerk geweest zijn. Het is intussen bijna vijftig jaar geleden. Uit het niets kwamen nieuwe campussen, nieuwe gebouwen, nieuwe opleidingen.

Dat gebeurde met vereende krachten; niemand was te beroerd de handen uit de mouwen te steken. Er werden, zo is me verteld, zelfs emmers water van de ULB-campus naar de VUB-campus gedragen.

Dames en heren, het maakt ons geen waterdragers van de ULB, maar het maakt wel duidelijk waar onze bron ligt.

Onze voorgangers legden de lat haast onrealistisch hoog. Niet alleen moesten onderwijs en onderzoek excellent zijn, ze moesten ook het verschil maken in de samenleving. De nieuwe universiteit zag het licht in de nasleep van mei 68 en nam zich voor om heel democratisch te zijn, met in alle beslissingsorganen een gegarandeerde vertegenwoordiging van alle geledingen van de universiteit, van personeel en van studenten. De nieuwe universiteit stimuleerde studenten en docenten kritisch te denken en de grote maatschappelijke debatten ook op de campussen te voeren, en daarbuiten.

De nieuwe universiteit maakte het verschil in Vlaanderen, en daarbuiten. Met haar doorbraken van wereldformaat op het vlak van kunstmatige bevruchting, met de wetenschappelijke onderbouwing van het recht op euthanasie, met de elektrische auto's die we hebben ontwikkeld toen Elon Musk nog met Dinky Toys speelde.

Die spirit uit de begindagen wil ik terug halen, uiteraard geactualiseerd en afgestemd op de grote vragen en noden van vandaag.

Waar de begindagen gepaard gingen met een verwijdering van de ULB, ben ik vandaag trots dat onze twee vrije universiteiten hechter dan ooit tevoren samenwerken. En dat we samen niet alleen dromen koesteren, maar ze ook realiseren, zoals met de internationale studentenwijk in de voormalige rijkswachtkazernes én met een fantastisch project dat al helemaal in de startblokken staat. Namelijk het Learning and Innovation Center voor de student van morgen. In 2020 beginnen de werken, pal op de grens tussen onze twee campussen.

Het Learning and Innovation Center is een voorbeeld van radicaal digitaal durven dromen. Geen half werk.

Maar we dromen ook radicaal urbaan. Met ons project konekt brussels maken we van onze stad één groot levend laboratorium, a living lab waar studenten van al onze faculteiten op verplaatsing les zullen volgen – zoals hier in BOZAR - en overall in Brussel onderzoek zullen verrichten. Met de Mindblowers gisteren in de KVS hebben we alvast de toon gezet.

We dromen radicaal duurzaam. Iedereen heeft er de mond van vol, en terecht, maar als universiteit moeten we de daad bij het woord voegen en een voorbeeld- en voortrekkersrol vervullen. Onze ingenieurs, exacte wetenschappers en interdisciplinaire onderzoeksgroepen brengen de sustainable development goals elke dag weer een stap dichterbij. We dromen radicaal humaan. Bijvoorbeeld in ons universitair ziekenhuis dat de mens meer dan ooit centraal stelt. Het UZ Brussel en de VUB hebben zopas met ZORG2030 een brede dialoog met de samenleving opgestart. De grote vraag luidt: hoe moet onze gezondheidszorg er in 2030 uitzien? Een vraag die iederéén aanbelangt, niet alleen experts.

We dromen ten slotte ook radicaal divers. Omdat het 2017 is. Daarom willen we dat minstens 1 prof op 3 een vrouw is. En in onze aula's zitten vaak 50 verschillende nationalitei-

ten, en zo hoort het ook. We dromen radicaal divers omdat we overal kansen zien, kansen in plaats van probleemgevallen. We dromen radicaal divers omdat de VUB altijd al gestreefd heeft naar maximale emancipatie, participatie en ontplooiing van zoveel mogelijk mensen en talenten.

Om de pioniersspirit terug te krijgen en om de VUB toekomstbestendig te maken, zijn we het afgelopen jaar begonnen nadenken over ons derde algemeen strategisch plan, het plan 2030. Een plan dat we de volgende jaren vastberaden zullen uitvoeren.

Men beweert wel eens dat een universiteit als een grote tanker is. Als je aan het roer draait, zal de tanker weliswaar traag, maar uiteindelijk ook gestaag van koers veranderen. Wel, dit beeld klopt niet. Een universiteit is veeleer zoals een vloot, bestaande uit een heleboel grotere en kleinere schepjes die allemaal een roer hebben waar je aan kan draaien en iedereen – zeker aan de VUB - doet dat dan ook. Die vloot eenzelfde koers doen varen, daar is tijd voor nodig. Tijd en vooral veel overleg. En dat is maar goed ook. Want zo komen we tot betere en meer gedragen beslissingen. Maar laat er vooral geen twijfel over bestaan. Die nieuwe koers, die hebben we wel degelijk ingezet. We varen vier jaar, en counting, onder de vlag van breaking down the walls.

Muren slopen, grenzen verleggen, het vanzelfsprekende in vraag stellen, anders tegen de dingen aankijken. Dames en heren, wie belichaamt dat streven beter dan René Magritte.

Magritte liet een stijfdeftige en burgerlijke samenleving anders kijken naar de wereld en zichzelf. Soms door er gewoon een kader omheen te lijsten. Soms door voorwerpen uit heel andere sferen naast elkaar af te beelden. Soms door uiterst realistische dingen te schilderen die eigenlijk onmogelijk zijn. Soms door een schilderij van een tekst te voorzien die je helemaal op het verkeerde been zet. Altijd door je even te doen twijfelen aan de vertrouwde beelden, aan de vertrouwde werkelijkheid, aan de dingen die je tot dan toe als realistisch beschouwde.

Dat surrealisme sluit naadloos aan bij onze universiteit en onze waarden. Het is pure Poincaré: kritisch blijven kijken en denken. Ik huldig het surrealisme van René Magritte. Het surrealisme dat ons dogma's doet zien, ook onze eigen dogma's, en dat tunnel-denken ontmaskert, dat is waar ons jaarthema om draait. Met een knipoog naar ons thema van vorig jaar, zouden we nu kunnen zeggen: Break down the mental walls.

Ik huldig René Magritte. Op de VUB doen we niet aan patroonheiligen, maar mochten we dat doen dan zou René Magritte een uitermate geschikte kandidaat zijn.

We huldigen Magritte door hem zo meteen en nogal postuum te eren met een VUB-eredoctoraat, een eredoctoraat dat er geen is. Het eerste niet-eredoctoraat dat de VUB uitreikt. Surrealistisch, zei u?

Dames en heren,

'Pas si sûr ce réalisme'. Ik hield een pleidooi voor meer utopisme in de wereld, in de wetenschap en aan onze alma mater. En dat gebaseerd is op eerlijke zelfkritiek: er zijn te veel dingen, in de wereld en in de wetenschap, waar we ons, onder het mom van realisme, of onder het excuus van surrealisme, bij neerleggen. Maar soms volstaat realisme niet. En al zeker volstaat het excuus van surrealisme als absurde gelatenheid niet. Beide zijn op termijn onhoudbaar en zelfdestructief. Vandaag moeten we voorbij het realisme durven denken en teruggaan naar het surrealisme in de oorspronkelijke en nobele betekenis. Vandaag moeten we durven dromen van een andere wereld.

Ik nodig u allen uit om dat met mij te doen. Dromen van een

andere wereld en van een andere wetenschap. Als Vrije Universiteit Brussel, als erfgenamen van Pierre-Théodore Verhaegen en in de geest van René Magritte, zijn we dat aan onszelf verplicht. Zolang we daarbij ook onszelf in vraag durven stellen, zolang we ook met onszelf kunnen blijven lachen, is daar niets mee mis. Want een Vrije Universiteit Brussel die gewoon een universiteit als alle andere zou worden, die heeft haar bestaansrecht bij voorbaat verloren.

Scientia vincere tenebras.

Het denken onderwerpt zich niet. En de VUB onderwerpt zich nooit.

Ik dank u.

2018 DE SCHOONHEID, DE KRACHT EN DE WIJSHEID VAN WETENSCHAP

ACADEMISCHE OPENINGSREDE 2018-2019

Excellenties,
Collega's van de VUB en van andere universiteiten en hogescholen,
van onze partners ook,
ik verwelkom Ann Brussee, kersvers algemeen directeur van onze associatiepartner de Erasmushogeschool Brussel,
en mijn collega rector Yvon Englert van onze zusteruniversiteit ULB

Dames en heren,
Beste alumni, jullie zijn met heel veel,
En uiteraard aller-, allerbeste studenten,

De Amerikaanse astrofysicus Carl Sagan zei het intens mooi aan het einde van het filmpje The Pale Blue Dot waarmee we daarnet begonnen zijn.
'It has been said that astronomy is a humbling and character-building experience.
There is perhaps no better demonstration of the folly of human conceits than this distant image of our tiny world. To me, it underscores our responsibility to deal more kindly with one another, and to preserve and cherish the pale blue dot, the only home we've ever known.'

Dames en heren,
Deze aarde is inderdaad de enige thuis die we hebben in dit universum.
Onze enige burens zijn de andere mensen, de dieren en de planten waarmee we de aarde delen.
Het feit dat het onze enige thuis is, geeft ons – mede uit eigenbelang - een grote verantwoordelijkheid.
Als we het hier verknoeien, is er geen alternatief.
Dan gaan we op in de duisternis die onze pale blue dot omringt. Geen mirakel en geen superheld om ons te redden.
Het enige dat we hebben om de duisternis af te wenden, het enige... is de wetenschap.
Wetenschap is, zoals de ondertitel van één van de boeken van Carl Sagan luidt, "the candle in the dark".

Maar net nu we ze meer dan ooit nodig hebben, staat de wetenschap onder druk.
Er is de druk van populistische leiders die wetenschappelijke inzichten die hen niet goed uitkomen, afdoen als fake.
De druk van religieuze leiders die zeggen dat er geen nieuwe kennis nodig is.
Want alles wat we moeten weten staat in de heilige boeken.

Er zijn de economische machten en marktlogica's.
Die willen alleen onderzoek dat nuttig is, wetenschap die winst oplevert.
Er zijn de media en vooral de sociale media.
Ze doen de grenzen vervagen tussen waar en onwaar, tussen feit en verzinsel, tussen wetenschap en oplichterij.
En zo krijg je mensen die geen vaccinaties meer willen, die gaan aankloppen bij kwakzalvers.
En ja, er is de wetenschapper zelf, die als een homo deus uitzonderlijke krachten in beweging brengt.
Maar die zich niet altijd bewust is van de maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheid die daarmee gepaard gaat.
Maar we hebben hoe dan ook de wetenschap nodig, vandaag meer dan ooit.
En net nu ondermijnen we voortdurend de status van de wetenschap.
De legitimiteit van de wetenschap.
Dat is ironisch en tragisch tegelijk en vooral: heel zorgwekkend.
Daarom, dames en heren, wil ik hier vandaag een lans breken voor de wetenschap.
Nogal wiesdes voor een universiteitsrector, zal u denken.
Wel eigenlijk is dat niet zo: we praten veel te weinig over wetenschap.
Over hoe belangrijk wetenschap wel niet is voor ons allemaal.

Daarnet hebben Ann Dooms, Jean Paul Van Bendegem en Herman Tournaye dat wél gedaan.
In naam ook van alle andere VUB'ers die opstaan met wetenschap en gaan slapen met wetenschap, en ook soms wakker liggen van wetenschap.
De schoonheid, de kracht en de wijsheid van de wetenschap.
Daar wil ik het graag met u over hebben.
Aan de hand van drie recente boeken die me bijzonder getroffen hebben.

Laten we beginnen met de schoonheid. Voor de schoonheid van wetenschap doe ik een beroep op een biografie die Walter Isaacson heeft geschreven, niet over een homo deus, maar over een homo universalis, misschien wel dé homo universalis: Leonardo da Vinci.
Was Leonardo een kunstenaar die ook wetenschapper was of een wetenschapper die kunstenaar was?

Voor hem had het geen belang.
Voor Da Vinci bestond er geen onderscheid tussen wetenschap en kunst.
Zonder kennis van de wiskunde, de optica en het perspectief was er volgens hem geen schilderkunst.
Zonder kennis van de anatomie en de fysiologie geen beeldhouwkunst.
Wat Da Vinci in hoge mate belichaamde was een driedubbele gave:
Hij was voortdurend verwonderd.
Hij kon geconcentreerd observeren.
En hij had een grenzeloze verbeelding.

Verwondering, observatie, verbeelding. Ook voor wetenschappers zijn die drie essentieel.

(En nu wil ik tussendoor even iets aankondigen. We organiseren dit jaar opnieuw Mindblowers. Dat is een bijzondere openingsles van het academiejaar die we vorig jaar voor het eerst hebben georganiseerd in de KVS. Het thema is nu de verbeelding. Meteen een eerbetoon aan het talent en de genialiteit van Da Vinci, en met hem alle kunstenaars-wetenschappers. Iedereen is welkom, op 8 oktober in de KVS.)

Dames en heren,
In 1472 kreeg Leonardo Da Vinci van Ludovico Sforza, de heerser van Milaan, een bijzondere opdracht.
Hij kreeg de opdracht om een monument te ontwerpen ter ere van de militaire successen van de vader van Ludovico, Francesco Sforza.

Leonardo beloofde een ruitersstandbeeld met een steigerend paard.
Da Vinci hield van uitdagingen en dat steigerende paard was een uitdaging van formaat.
Hij bereidde zich heel grondig voor.
Door eerst en vooral lang en heel precies te observeren hoe paarden lopen, hoe ze bewegen, hoe ze hun hoofd houden, hoe ze de spieren spannen, hoe de aders zichtbaar worden. Maar om dat te kunnen moest ie zich ook verdiepen in de anatomie van paarden.
Door paardenlichamen te ontleden, te dissecteren, door precies te achterhalen hoe spieren bevestigd zijn en hoe ze werken.
En van het een kwam het ander.
Leonardo begon zich af te vragen hoe de mens in elkaar zit en dus begon hij meteen ook menselijke lichamen te ontleden.
En de vragen bleven komen.
Want toen vroeg hij zich af hoe bloed in een lichaam circuleert.
En daarvoor moest hij zich dan weer verdiepen in de beweging van vloeistoffen, moest hij doorgronden hoe water kolkte en stroomt.
En zo was hij bij de hydraulica terechtgekomen.
En terwijl hij daarmee bezig was, bedacht hij ineens hoe we watermolens zouden kunnen gebruiken om moerassen droog te leggen.
En, als je dan toch aan de tekentafel zit, hoe een onderzeeboot zich door het water zou kunnen voortbewegen.
En zo verliepen zeven jaar.
Ludovico Sforza werd steeds ongeduldiger en wanhopiger. Het ruitersstandbeeld?
Dat kwam er nooit.
Maar ook vandaag blijven we onder de indruk van de notaboeken van Leonardo, waarin we het verslag vinden van al dat onderzoek, van al die experimenten, van al dat pas verworven inzicht.
Op zoek naar het ideale ruitersstandbeeld, maakte Leonardo de eerste waarheidsgetrouwe afbeelding van de menselijke

wervelkolom.
Hij ontdekte dat het hart een dikke, holle spier is, die net als alle andere spieren door een slagader wordt gevoed.
Hij beschreef de vier kamers van het hart en hoe de aortaklep werkt.
Nieuwsgierig naar hoe vloeistoffen stromen, verdiepte hij zich in de invloed van weerstand en viscositeit op de beweging van water en bedacht hij een prille versie van de vloeistofdynamica.

Meer dan drie eeuwen voordat andere wetenschappers de mechanica van een draaikolk hebben geformaliseerd, stelde Leonardo al proefondervindelijk vast dat het water in het midden van een draaikolk sneller beweegt dan aan de rand. Isaacsons prachtige boek Leonardo wijst ons op de schoonheid van de verwondering en van de observatie. De schoonheid van de onophoudelijke zoektocht, van je verliezen in de flow van het onderzoek, en van daardoor soms heel andere dingen te vinden dan waar je oorspronkelijk dacht naar te zoeken. Serendipity noemt men dat vandaag, en serendipiteit, zo geven vele wetenschappers toe, ligt aan de basis van vele belangrijke ontdekkingen: vinden wat je niet wist dat je zocht. De schoonheid ook van de onbevangenheid. De schoonheid van de vragen van het kind, van je voor alles te interesseren en te willen weten hoe de dingen werken. Alle dingen. De schoonheid van het bewijs. De schoonheid van het doorgronden en begrijpelijk maken van de complexiteit. En van die complexiteit te vatten in een zo eenvoudig mogelijke formulering, die inzicht geeft en die samenhang zichtbaar maakt. De kunst van de elegante, zo precies mogelijke formulering of modellering. De schoonheid, ten slotte, van de verbeelding. Da Vinci's derde gave. Van de durf om, zoals de filosofe Hannah Arendt schreef, "te denken zonder reling". Daarmee bedoelt ze: durven denken en onderzoeken, wars van wat traditie of gezag je influisteren. Durven denken en onderzoeken wat nog niemand eerder deed. Elke gedreven wetenschapper is een beetje een Leonardo of zou dat moeten zijn. We moeten de wetenschap koesteren en vrijwaren als een vrijplaats, een plek waar mensen onbevangen en verwonderd mogen zijn. Waar de belangrijkste drijfveer eindeloze nieuwsgierigheid is. Die vrijplaats staat onder druk, wanneer we wetenschappers bijna verplichten om bij onderzoeksaanvragen op voorhand in te vullen wat ze zullen vinden, wanneer en wat het economisch nut ervan zal zijn. Terwijl zuivere, onbevangen wetenschap de basis is van alle wetenschap. Als we die vrijplaats ondergraven, wankelt het huis van de wetenschap.

Dames en heren,
Van de schoonheid van de wetenschap naar de kracht van de wetenschap. (SLIDE BOEK ROSLING)
En daarvoor is mijn leidraad een tweede boek, namelijk Factfulness van Hans Rosling.
Rosling is een Zweedse medicus en statisticus, u zal al wel iets van of over hem gelezen of gehoord hebben.
Vorig jaar is hij overleden.
Rosling stelde op een bepaald moment vast dat zoveel hoopgevende data over de evolutie van de volksgezondheid wereldwijd, dat al die data, cijfers en grafieken geen impact leken te hebben.

En waarom was dat?
Omdat te veel cijfers mensen afschrikken en omdat ze niet aantrekkelijk waren weergegeven.
Cijfers alleen beklijven niet.
En dat was meteen de geniale bijdrage van Hans Rosling: een totaal nieuwe manier om data te presenteren.

Met zijn zoon en schoondochter was hij de drijvende kracht achter, en zelf het gezicht van, "The Gapfinder", dat is een website die data over de toestand van de wereld op een uitzonderlijk didactische, heldere en aantrekkelijke wijze toegankelijk maakt.

Maar Rosling was meer dan dat: hij was vooral een ontcrachter van gangbare mythes.

En een pleitbezorger van een levenshouding van possibilisme, van de overtuiging dat we de wereld door kennis en wetenschap beter kunnen maken, en dat we ook al heel wat in die zin hebben verwezenlijkt. Possibilisme.

Er vallen immers veel succesverhalen te vertellen over de wereld van vandaag.

In 1966 leefde de helft van de wereldbevolking in extreme armoede. De helft.

Vandaag is dat nog 9 procent of minder dan een op tien mensen.

Nog altijd te veel, maar tegelijk een spectaculaire daling. In de jongste 20 jaar zijn bijna alle kinderen ter wereld gevaccineerd tegen de belangrijkste ziekten.

Vandaag maken zes op de tien meisjes in de lage-inkomstlanden hun lager onderwijs af.

Allemaal positieve evoluties.

We leven met z'n allen langer, we zijn welvarender geworden, we worden breder onderwezen, en dat geldt ook voor de armste landen.

En natuurlijk weten mensen als Rosling ook wel dat niet alle problemen opgelost zijn.

Er zijn nog altijd landen die er slecht, te slecht, aan toe zijn. Maar als we het enkel en alleen daarover hebben, dan lijkt het alsof het overal slecht gaat.

En dan worden we moedeloos.

En dat is onterecht.

Want we hebben de voorbije decennia problemen kunnen oplossen die voor het grootste deel van onze geschiedenis inherent aan het menselijk bestaan leken.

Dat probleemoplossend vermogen geeft moed en vertrouwen. Vanzelf zullen de dingen niet beter worden, maar we kunnen ze wel beter maken.

De boodschap van auteurs als Rosling is belangrijk, zeker voor wie de idealen van de Verlichting deelt. Zoals wij.

De wereld gaat niet reddeloos ten onder, mensen kunnen leren van hun fouten en dat geeft hoop.

Ik citeer Hans Rosling:

"Als mensen ten onrechte geloven dat er niets verbetert, dan concluderen ze misschien dat niets van wat we hebben geprobeerd werkt.

En dan verliezen ze hun geloof in maatregelen die echt werken".

Wat vandaag onmogelijk lijkt, is dat morgen misschien niet meer.

De mensheid gaat vooruit, omdat sommigen zich dingen voorstellen die anderen onhaalbaar, onmogelijk en utopisch lijken.

Het terugbrengen tot onder de tien procent van het deel van de wereldbevolking dat in extreme armoede leeft, was nog niet zo lang geleden zo'n utopie.

Vandaag is die utopie een realiteit geworden.

Dat is de kracht van wetenschap.

De kracht van data, de kracht van feiten, van het ontrafelen van mythes, van het ontcrachten van vooroordelen, van het weerleggen van de gevestigde maar ongefundeerde meningen.

De kracht van de heldere argumentatie, van het onderbouwd betoog, van de systematische methode, van de discipline om je niet te laten leiden of verleiden door belangen of door vooroordelen, de kracht ook van de neiging te weerstaan om je te laten leiden door wat wenselijk is, of politiek correct.

De kracht van de wetenschappelijke gemeenschap, van de cumulatieve kennisopbouw, van het samenwerken, over de grenzen van landen, disciplines en culturen heen, om samen te ontdekken hoe de dingen in elkaar zitten.

Als we vandaag langer leven, als we vandaag gezonder en welvarender zijn, dan hebben we dat in belangrijke mate te danken aan de kracht van de wetenschap.

Ik verwijs hier graag naar de kracht van grote onderzoeksprogramma's die het leven van zoveel mensen beter zullen maken:

het kankeronderzoek en de immunotherapie, waar we pionieren met mensen als Kris Thielemans, Bart Neyns en Damya Laoui;

het ontrafelen van het menselijk gen,

de exoskeletons – ja, vandaag laten wetenschappers mensen die verlamd zijn terug lopen en hebben daar geen mirakels voor nodig.

Ik hoorde onlangs televisiemaker Rob Vanoudenhoven op de radio, die vertelde wat een overweldigende ervaring het was toen zijn achttienjarige dochter Emma, die hij tot dan uitsluitend in een rolstoel had gekend, hem, staande gehouden door exoskeletons, voor het eerst op ooghoogte kon aankijken.

Het team van onze collega Bram Vanderborgh ontwikkelt, gebruikmakend van robotica, beenprothesen – cyberlegs - die veel performanter zijn dan de klassieke prothesen.

En ik zou nog zoveel voorbeelden kunnen geven, voorbeelden van de kracht van wetenschap.

En ten slotte is er de kracht om al die inzichten te delen met het brede publiek.

Zoals Hans Rosling doet, maar ook zoveel collega's.

En ik wil hier zeker een geweldig initiatief vernoemen, namelijk de Universiteit van Vlaanderen.

De online colleges van Vlaamse wetenschappers van de deelnemende universiteiten zijn meer dan een miljoen keer bekeken. De podcast is de eerste week alleen al 25.000 keer gedownload.

En dat is belangrijk.

Want naar wetenschap gaat veel belastinggeld.

De mensen moeten weten dat elke euro daarvan goed besteed is.

En vooral: mensen blijken oprecht geïnteresseerd in wetenschap. Dat maatschappelijk draagvlak is essentieel.

Als we dat draagvlak ondergraven, wankelt het huis van de wetenschap.

Dames en heren,

De zo net geroemde kracht van de wetenschap geeft hoop, ze sterkt ons in onze overtuiging dat we de wereld beter kunnen maken.

Maar, "with great power comes great responsibility".

En zo kom ik bij mijn derde pijler, de wijsheid van wetenschap.

Kan wetenschap de wereld echt redden?

Of is de wetenschap net een duivelse kracht die bijdraagt aan de ondergang van de wereld?

Toen in de ochtend van 16 juli 1945, om 5 uur 29 minuten en 53 seconden precies, de kernfysicus Robert Oppenheimer in de woestijn van New Mexico, de detonatie zag van de eerste atoombom, zou hij uit de Bhagavad Gita de volgende woorden hebben geciteerd:

Nu ben ik de dood geworden, de vernietiger van de werelden.

De krachten die wij mensen, wij wetenschappers, sindsdien hebben ontketend, zijn alleen maar groter geworden.

De Israëliische historicus Yuval Noah Harari stelt dat de mens een homo deus is geworden: een god gelijk.

Zijn boek Homo Deus, de opvolger van Sapiens, is het derde en laatste werk waaruit ik hier inspiratie put.

We hebben technologieën in het leven geroepen, die ons in staat stellen dingen te doen die onze lichamelijke en intellectuele vermogens quasi oneindig vergroten.

We zijn in staat, of zullen dat binnen afzienbare tijd zijn, om zo goed als alle ziekten uit te roeien.

We zijn in staat de menselijke levensverwachting voortdurend te doen stijgen.

Met artificiële intelligentie zijn we tot steeds meer effectieve en efficiënte beslissingen en leerprocessen in staat.

Algoritmes kunnen perfect voorspellen wat we graag eten, welke muziek we liefst horen en wanneer, wat het volgende boek is dat we willen lezen, wat onze politieke voorkeuren zijn, welke gezondheidsrisico's we lopen, wat voor ons de beste studiekeuze en het meest geschikte carrièrepad is. Zelfrijdende wagens en zelfregulerende verkeerssystemen staan nu in hun kinderschoenen, maar zullen morgen de files oplossen. Fantastisch allemaal.

Maar is alles wat artificiële intelligentie mogelijk maakt, vanuit maatschappelijk en humanistisch oogpunt ook wenselijk?

Zullen we artificiële intelligentie inzetten om de sustainable development goals te realiseren.

Of gaan we ze louter gebruiken voor snellere en gedachte-loze consumptie en voor instant bevrediging?

Gaan we voor de dopamine gestuurde korte termijn, of voor de duurzame lange termijn?

Onze manier van denken, onze levensbeschouwingen, morele stelsels en ideologieën, ze zijn niet voldoende mee geëvolueerd met de kracht en de acceleratie van de wetenschap.

We maakten systemen die ons beter kennen dan we dat zelf doen, die beter kunnen redeneren en beslissen dan wij ooit zullen kunnen.

Die beter kunnen schaken.

We vertrouwen ons leven en ons lot toe aan algoritmen.

De meesten van ons beseffen amper wat die algoritmen doen en wat ze kunnen.

Hoe gaan we met die veranderingen om?

Dus: wetenschap is niet alleen kracht en schoonheid.

In wetenschap zit ook de wijsheid om met dat alles om te gaan.

De wijsheid om je bewust te zijn van je kracht, van wat je kunt en niet kunt, van wat de gevolgen van je handelingen zijn, van wat wenselijk is en wat niet.

Wijsheid houdt soms matiging in en zin voor proportionaliteit en nuance.

De wijsheid om het hoofd koel te houden en zorgvuldig te observeren en analyseren, ook wanneer anderen heel luid hun eigen grote gelijk uitschreeuwen.

De wijsheid om niets voetstoots aan te nemen, om je niet te

laten leiden door gezag of positie,

om alles en iedereen –en zeker en vooral ook jezelf - regelmatig in vraag te stellen.

De wijsheid om feiten en de kracht van argumenten oneindig veel belangrijker te vinden dan namen, graden, hoedanigheden, titels of financiers.

De wijsheid vooral ook om altijd weer te beseffen waarom je het eigenlijk doet:

om de samenleving en de wereld een beetje beter te maken.

En ja, ook mooier te maken.

En die wijsheid moeten we goed bewaken in een omgeving waar de financiering in volle evolutie is.

We hebben een manier van alloceren, van verdelen van middelen bedacht, waarbij output- en performantie-indicatoren een doorslaggevende rol hebben gekregen.

Dat systeem heeft goede kanten.

We zijn ons nu meer bewust van het belang van productiviteit.

Maar het heeft ons ook kwetsbaar gemaakt.

Niet zozeer voor de heel uitzonderlijke gevallen van wetenschapsfraude, of voor zogeheten rooftijdschriften die tegen betaling neppublicaties aanbieden.

Wel voor de verleiding van grote geldstromen.

We moeten ons zorgen maken als de vraag over de wenselijkheid of het moreel gehalte van bepaalde onderzoeksprojecten of samenwerkingen, meteen een tegenvraag uitlokt.

Namelijk: "Weet je wel hoeveel geld dit binnenbrengt?".

We moeten de volgende jaren dus meer aandacht besteden aan de ethiek van wetenschapsbeoefening.

Praktische aspecten – zoals de problematiek van dual use, van proefdieren, van het Nagoyaprotocol – maar vooral ook fundamentele kwesties.

Welk soort onderzoek doet er vandaag werkelijk toe?

Ik maak er geen geheim van dat ik voor een grotere samenwerking van krachten ben, gefocust op de "grand challenges".

En dan heb ik het over de zeventien Global Goals for Sustainable Development die de Verenigde Naties in 2015 formuleerden.

Ik ben er van overtuigd dat we hier, door een interdisciplinaire krachtenbundeling, zowel in onderwijs als in onderzoek, een belangrijke bijdrage kunnen leveren.

Tijdens mijn bezoeken aan de vakgroepen en onderzoeksgroepen heb ik hiervan zoveel hoopgevende staaltjes kunnen bewonderen.

Ik ijver ervoor dat we rond data science tot een gezamenlijke inspanning kunnen komen.

We hebben zoveel expertise in huis, in bijna alle faculteiten.

We kunnen hier prat gaan op pionierswerk.

Het zou uitermate jammer zijn, mochten we er niet in slagen om de krachten te bundelen.

Het onderwijs en het onderzoek van de eenentwintigste eeuw zullen excellent in de diepte en relevant in de breedte moeten zijn. Fundamenteel, strategisch, toegepast en translatie-onderzoek, ze zijn onlosmakelijk verbonden.

En daarbij mogen we nooit vergeten dat we geen universiteit kunnen zijn of willen zijn als een andere.

Ons onderwijs, ons onderzoek en onze maatschappelijke dienstverlening gaan uit van een radicaal humanisme.

Vrijheid, gelijkheid en verbondenheid met de samenleving zijn de bouwstenen van ons universitaire project.

Dat betekent dat we ook altijd zo wijs moeten zijn, om ons af te vragen waarom we doen wat we doen,

en of wat we doen wel in overeenstemming is met de waarden die we zo belangrijk vinden.

Als we die waarden ondergraven, wankelt het huis van de wetenschap.

Uiteindelijk leidt de wijsheid terug tot schoonheid. Niet voor niets is het adagium van het Princeton Institute for Advanced Studies: 'Truth and Beauty'. Ik citeer instemmend Robert Dijkgraaf, de Nederlandse wiskundige en fysicus die aan het hoofd ervan staat, hij zit in het bureau van Einstein. Dijkgraaf zegt: "Ik denk dat schoonheid, gedefinieerd als een diep esthetisch gevoel, een kompas is waarop veel grote wetenschappers varen. Waarheid is een proces, schoonheid een soort intuïtieve richtingaanwijzer."

Dames en heren,
Ik kom tot het slot van deze openingsrede. Carl Sagan draagt ons op om ons bewust te zijn van de nietigheid en kwetsbaarheid van onze planeet en er goed zorg voor te dragen. Die woorden zijn vandaag nog belangrijker en dringender dan toen hij ze destijds in 1994 schreef. Gegeven de toestand van onze planeet en onze samenleving kunnen we ons geen onverschilligheid meer veroorloven. Met deze wereld moeten we het doen, een andere is er vooralsnog niet. Mijn favoriete filosofe Hannah Arendt drukt dat uit met de gedachte van de "amor mundi", de liefde voor de wereld. Liefde voor de wereld of amor mundi betekent dat we ons verantwoordelijk voelen voor andere mensen en voor alles dat leeft. Liefde voor de wereld gaat over de zorg om de pluraliteit, de bereidheid om samen te leven met andersdenkenden en vreemden met wie we de wereld delen. Liefde voor de wereld betekent betrokkenheid op de toekomst: ze geldt niet alleen voor de tijdgenoten, maar ook, en zelfs vooral, voor wie na ons komt, voor onze zonen en dochters, voor onze kleindochters en kleinzonen.

Amor mundi is de liefde en de zorg voor alles wat klein en kwetsbaar is, want zoals The Pale Blue Dot ons leert: ook wij mensen zijn, ondanks onze wonderlijke verwezenlijkingen, als het erop aankomt klein en kwetsbaar. Nietsbetekenend in dit uitdijend universum. Ik werd het voorbije academiejaar een aantal keer geconfronteerd met bijzonder pijnlijke menselijke drama's, en jammer genoeg ook met jonge mensen die ervoor kozen uit het leven te stappen. Uiteraard kan ik niet doorgronden wat deze, stuk voor stuk mooie en getalenteerde jongeren, tot die beslissing bevoog. Maar het heeft mij, zowel als vele collega's, wel heel erg geraakt en ik ben me daardoor meer bewust geworden van de grote druk van alle kanten die deze jongeren voelen. Ze leggen de lat voor zichzelf vaak onvoorstelbaar hoog en als samenleving slagen we er niet in ze daarbij goed te begeleiden en te omkaderen. Ik wil samen met de hele universitaire gemeenschap bekijken hoe we dat beter kunnen doen. In ons Algemeen Strategisch Plan 2030 spraken we de ambitie uit een warme organisatie te zijn. Daar zullen we samen nog meer werk van moeten maken. Een universiteit is een gemeenschap. We delen met elkaar lief en leed. We laten mensen niet achter als ze het moeilijk hebben. We zijn verheugd als anderen fijne of bijzondere dingen

realiseren of meemaken en we bieden steun als anderen tegenslagen te verwerken krijgen. We gedenken diegenen die ons zijn ontvallen. Ik wil bijvoorbeeld dat er op onze campussen een herdenkingsplek komt. Waar we kunnen samenkomen als we moeten omgaan met verdriet en waar we, als we er voorbijlopen, even terugdenken aan diegenen die er niet meer zijn: studenten, oud-studenten, collega's. Ook dat is amor mundi. Ook dat is liefde voor de wereld. Ook dat is liefde voor elkaar.

Dames en heren,
Ik hield een pleidooi voor de schoonheid, kracht en wijsheid van de wetenschap. Ik deed en ik doe dat niet vrijblijvend. Net nu we de wetenschap meer dan ooit nodig hebben om het overleven van de planeet te verzekeren, staat de wetenschap onder druk en wordt de legitimiteit ervan in vraag gesteld. En toch zal het van die wetenschap en van ons universiteiten en van de VUB in het bijzonder moeten komen. Op mirakelen of op superhelden die ons komen redden, moeten we niet rekenen. Het enige dat wij mensen hebben om de duisternis af te wenden, is de amor mundi en de wetenschap. De schoonheid, de kracht en de wijsheid van wetenschap.

Wetenschap als the candle in the dark, als de kaars in het donker. Voor de VUB betekent dit, meer dan ooit: scientia vincere tenebras.

Het huis van de wetenschap mag niet wankelen.
Het huis van de wetenschap zal niet wankelen.
Ik dank u.

CAROLINE PAUWELS (RECTOR VUB) & YVON ENGLERT (RECTEUR ULB)

Sire, Sire,
Dames en heren Ministers-presidenten, Staatssecretarissen en Ministers van Staat,
*Excellences Mesdames et Messieurs les Ambassadeurs,
Mesdames et Messieurs les Sénateurs et Députés,
Mesdames et Messieurs les Bourgmestres et Échevins*
Dames en heren hoogwaardigheidsbekleders,
Mesdames et Messieurs les Présidents et Recteurs belges et internationaux,
Dear partners from Belgium and from our European Universities Alliances,
Dear Colleagues,
Beste studenten, Dear Alumni,
Chers membres et amis de nos communautés universitaires,

It takes two to tango.
Dat komt goed uit, want we zijn met twee. En tegelijk zijn we met heel velen. Het is geweldig dat jullie hier allemaal zijn. Een verjaardag met zo veel volk, dat moet wel een heel bijzondere verjaardag zijn, en dat is het ook.

Il y a 185 ans – l'Arc de Triomphe n'existait pas encore et la Belgique n'avait que 4 ans - démarrait notre histoire commune avec la fondation de l'Université libre de Belgique, devenue rapidement l'Université libre de Bruxelles que nous connaissons aujourd'hui.

Il y a 50 ans, amenés à nous séparer suite à une décision politique liée au contexte de l'époque, naissait la Vrije Universiteit Brussel. Une étape importante dans l'affirmation de la culture et de la dynamique flamande.

Mais séparer ne voulait pas dire rompre. Nous entamons une collaboration de nos 2 institutions qui n'a fait que s'accroître, particulièrement ces dernières années où elle est devenue très serrée.

Dat VUB en ULB hun verjaardag samen vieren, wat wij allemaal hier vandaag doen, is niet zonder belang. Onze universiteiten delen met elkaar niet alleen een geschiedenis, maar ook en vooral een gedeelde toekomstdroom. En die droom willen met u delen. Een droom van dialoog en samenwerking. Een droom van grenzen overschrijden. Een droom van grenzen die vervagen. Niet uit zichzelf, maar omdat we ze durven overschrijden.

Penser librement zonder grenzen – vrij denken sans frontières.

Ons gezamenlijk verleden is op dat vlak een inspiratiebron. Een bron die nooit opdroogt en die we moeten koesteren.
Si nous fêtons ensemble nos 185 et 50 années d'existence, ce n'est pas dans la nostalgie du passé, qui fait partie de notre

histoire et qui a eu sa dynamique et ses raisons d'être qu'il ne s'agit ni de nier, ni de magnifier, mais de reconnaître.

We celebrate this common anniversary and these 50 years of intense collaboration not only because we are proud of our universities, but also because we are proud of our city, our communities and our country.

In these gloomy days where we often emphasize what does not work, what separates us, we say: hey let's take advantage of today's event to celebrate. To celebrate what brings us together, to celebrate what enriches us, to celebrate what makes us stronger.

Nous aimons notre pays, parce qu'il est petit et ne menace donc personne, qu'il est attachant, généreux mais discret, sérieux mais festif, surréaliste et impertinent, plein de contradictions mais surtout un carrefour de cultures, parce qu'il est complexe mais du même coup tellement plus riche. Enfin parce qu'il est pacifique et qu'il y fait bon vivre, même si nous devons rester vigilants pour que cela soit une réalité pour toutes les citoyennes et tous les citoyens.

Nous aimons notre pays. We houden van ons land dat op het kruispunt ligt van de Germaanse, Romaanse en Angelsaksische cultuur. Een land waar we het telkens weer eens raken over gemeenschappelijke oplossingen. En ja, ons land is ook complex, zoals alle grote uitdagingen complex zijn, en zelden zonder samenwerking over grenzen heen op te lossen zijn. Vandaag, meer dan ooit, moeten we onze verdeeldheid overstijgen, zonder er evenwel onze ogen voor te sluiten. Moeten we ons verenigen zonder onszelf in elkaar te verliezen, en moeten we samen creatieve gemeenschappelijke oplossingen zoeken.

We moeten de grenzen dus niet ontkennen, maar ze wel overschrijden. In alle richtingen. We houden (ook) van onze gemeenschappen, net omdat ze het mogelijk maken dat elke cultuur kan bestaan, dat elke cultuur zich kan ontwikkelen, en vooral ook dat culturen elkaar kunnen ontmoeten en wederzijds kunnen inspireren.

Nous aimons nos communautés parce qu'elles nous poussent à plus de collaborations, entre francophones, entre néerlandophones ou entre germanophones mais aussi avec les nombreuses communautés qui peuplent ce pays, qu'elles soient officielles ou non, et en rappelant que chacun d'entre nous appartient à plusieurs d'entre elles.

Nous aimons notre région d'ancrage, parce que Bruxelles, c'est Brussel en Brussel is Brussels. Hyperdivers, veeltalig et

multiculturelle, elle offre tout d'une grande ville, un bouillonnement de surprises, d'opportunités et de richesses, a living lab for our students and our researchers.

We houden van ons gewest, because Brussels, as European capital, offers us this great international connection, et cette connection internationale permet à nos universités de se développer dans un monde où le concept de frontière et l'utilisation qu'on en fait méritent d'être débattus – « imagine there's no contries » – en in ons Brussels gewest is het compromis à la Belge zonder twijfel een internationaal keurmerk geworden. We mogen best wat trotser zijn hier in Brussel op ons talent om compromissen te sluiten.

En ten slotte houden we ook van onze universiteiten. Uiteraard. Een vrije universiteit kunnen zijn, dat is tegelijk een fantastisch cadeau en een enorme verantwoordelijkheid. Iets kostbaars dat we moeten verdedigen, moeten koesteren en verder moeten ontwikkelen. Als vrije universiteit zijn we kwetsbaar maar hebben we tegelijk een ongelooflijke kracht.

Nous aimons nos universités, parce qu'ensemble, à Bruxelles mais aussi en Flandre et en Wallonie, elles ont porté et portent encore tant de projets, tant d'actions concrètes au service de la société, tant de conditions d'émancipation et de formation de citoyens libres et responsables. Parce que nous y affirmons une recherche libre et originale. Onze geschiedenis was er een van vooruitkijken, over de grenzen van de tijd, en vandaag is dat niet anders.

Ne pensez pas que cette déclaration d'amour soit mièvre, naïve ou simplement chauvine.

We zijn ons bewust van de beperkte schaal van ons land, van onze gemeenschappen, van onze gewesten en van onze universiteiten in de wereld.

Een wereld die sterk veranderd is. Het universitaire speelveld is vandaag globaal. En, zoals in de cartoon van Pierre Kroll, naar aanleiding van de institutionele uitdagingen in ons land: we zijn, gezien vanuit China, een potloodstipje op een wit papier.

Pour que notre morcellement ne devienne pas un handicap, nous devons sans cesse nous adapter au monde d'aujourd'hui sans renier nos valeurs, sortir des boîtes tout en restant lié à notre héritage, penser librement zonder grenzen. Vrij denken sans frontières. Nos universités sont amenés à gérer une tension de plus en plus forte entre la recherche et l'enseignement, la recherche de pointe de nos chercheurs qu'il faut défendre et l'ouverture à nos étudiants avides d'ascension sociale qu'il faut soutenir. Nous ne renoncerons ni à l'un, ni à l'autre, convaincus que ces deux missions de l'Université sont fondatrices.

Régis Debray parlait des frontières en disant que, comme le médicament, elles peuvent être à la fois remède et poison. Voor ons moeten grenzen het beeld oproepen van een open zee, en niet van barrières, niet van muren waarachter men zich terugplooit. En is dat niet de kwintessens, de essentie van Dé Universiteit, waarvan de naam verwijst naar universaliteit, naar het altijd maar verder duwen van de grenzen van de kennis?

Ces limites du savoir sont dépassées par nos chercheurs depuis 185 ans. Cette année nous célébrons aussi le centenaire du Prix Nobel décerné en 1919 à Jules Bordet, un des pères de l'immunologie moderne. Bordet n'est évidemment pas notre seul Prix Nobel. 4 des 6 prix Nobel scientifiques attribués à des belges l'ont été à nos chercheurs: François Englert, Ilya Prigogine, Albert Claude et, donc, Jules Bordet.

La liberté dont ces chercheurs ont pu jouir dans leur recherche fondamentale, porté par le message du libre examen, n'y est certainement pas étrangère.

Ajoutons à cela les 2 Prix Nobel de la paix, attribués à Henri la Fontaine et tout récemment à Denis Mukwege, et vous obtenez ainsi un palmarès de 6 Prix Nobel en 185 ans d'existence. Un solide palmarès dont nous avons toutes les raisons d'être fiers.

Dépasser les frontières. Grenzen overschrijden.

Er is de grens tussen universiteit en samenleving.

Een universiteit doet wat ze moet doen: zorgen voor uitstekend academisch onderwijs en voor vernieuwend onderzoek. Dan moet je je soms kunnen afsluiten van de waan van de dag.

Wetenschappers hebben rust nodig. Dat veronderstelt onvermijdelijk een zekere grens tussen universiteit en samenleving.

Maar die grens mag nooit een kloof worden. Vandaag krijgen universiteiten het verwijt elitair en wereldvreemd te zijn. Meestal onterecht, soms, jammer genoeg, ook terecht. We hebben niet altijd voldoende oog voor de reële problemen waar mensen elke dag mee te maken hebben.

Als aanhangers van het vrij onderzoek, moeten we ook kritisch naar onszelf kijken. We moeten ons bewust zijn van onze eigen positie en onze privileges: als academici mogen we doen wat we graag doen en waar we ook goed in zijn. Is dat niet fantastisch!

Maar we moeten beseffen dat er inderdaad soms een kloof bestaat tussen datgene waar de maatschappij van wakker ligt, waar de mensen van wakker liggen en waar wij academici mee bezig zijn. Die kloof mag niet bestaan. We zijn er voor en door de samenleving.

Daarom leggen we nu symbolisch onze toga's af. Maintenant nous retirons symboliquement nos toges.

Nous sommes fiers de nos toges, mais en les portant, nous confirmons également une frontière distinctive, un écart que nous ne voulons pas symboliser en ce jour. Notre place est et sera toujours aux côtés et parmi les citoyens. Sans frontières et avec un engagement et une implication absolus.

Dépasser les frontières. Grenzen overschrijden.

Il faut rappeler combien les frontières peuvent être meurtrières, quand on les veut infranchissables, quand on y construit des murs, que ce soit le ghetto de Varsovie, le mur de Berlin, ou ceux qui fleurissent aujourd'hui, en Palestine ou au Mexique.

Weet u, in 1989 toen de muur van Berlijn viel, waren er wereldwijd 15 dergelijke muren. Vandaag zijn het er 70. Of vijf keer zoveel!

Même les frontières naturelles, comme la méditerranée, peuvent devenir, du fait du cynisme des hommes, des lieux de souffrance et de mort.

Grenzen bepalen de levens van mensen. We denken aan de talloze wetenschappers, overal ter wereld, die vervolgd worden, gebroodroofd, gevangen gezet of die hun land hebben moeten ontvluchten. Niet iedereen houdt van wetenschappers en van hun inzichten. We denken hier in het bijzonder aan onze collega Ahmadreza Djalali, maar zeker niet aan hem alleen.

Dépasser les frontières. Grenzen overschrijden.

L'ULB et la VUB ont travaillé ces dernières années en surmontant les obstacles dressés par plusieurs frontières : de langue, de communauté, de règlements administratifs.

Ces dernières années, à l'échelle bruxelloise, cette dynamique commune a permis à l'ULB et la VUB de grandir ensemble, de lancer des projets innovants et de susciter des opportunités

exceptionnelles que nous n'aurions pu rêver de lancer seuls. En voici quelques exemples:

(VIDEO)

All these achievements were only possible thanks to the involvement and outstanding work of all the staff of our two universities.

Please, give them a big round of applause since the party of this day is also theirs!

Dames en heren. VUB en ULB zijn koppelaars, met de lange tafel van weKonekt als symbool: aan onze tafel zijn velen welkom.

Voor de toekomst van de universiteiten én van de samenleving als geheel is het absoluut nodig om samen te werken over alle mogelijke grenzen heen.

De initiatieven van de ULB en van de VUB staan helemaal in het teken van zo'n samenwerking: ensembles pour le projet d'écoles multilingues, for Artificial Intelligence, pour la génétique du cancer, om er maar enkele te noemen.

Mais nos collaborations ne sont pas marquées du sceau de l'exclusivité mais de celui de l'ouverture.

L'ULB collabore ainsi avec l'UMons pour le développement du projet CampusUCharleroi, avec l'IHECS pour la fondation d'une grande École de Journalisme et de Communication sur le site de Médiapark, avec la Haute Ecole Ilya Prigogine sur nos campus communs, avec la Ville de Bruxelles pour un grand ensemble hospitalier de taille européenne, le plus grand ensemble belge.

De VUB werkt in Brussel nauw samen met onze associatiepartner Erasmushogeschool Brussel, in het Vlaams gewest ontwikkelen we onderzoekscampussen in Zellik en Gooik, en met onze alliantiepartner de UGent, hebben we de basis gelegd voor de eerste Engelstalige bachelor. Een bachelor in social sciences, die drie jaar geleden is gestart en meteen een groot succes was, zowel bij internationale studenten als studenten uit België die in het Engels willen studeren. Ook dit is grenzen overschrijden en de wereld dichterbij brengen.

En fait, nous appliquons la valeur de la collaboration et de la solidarité qui prime sur l'isolement et l'individualisme comme l'évoque la devise de la Belgique.

L'année académique qui s'ouvre à l'ULB sera l'année des langues, tant nous sommes conscients que maîtriser des langues, quelle que soit les développements de l'Intelligence artificielle, c'est maîtriser un outil de communication indispensable dans le monde d'aujourd'hui et de demain, et surtout un élément d'ouverture sur la culture et la connaissance de l'autre. Heidegger n'a-t-il pas écrit que « le langage est la maison de l'être ».

In deze context, en als we rekening houden met de studies over meertaligheid vanaf prille leeftijd, dan is het gewoon een evidentie dat je meertalige scholen moet hebben, en in een multiculturele en veeltalige stad als Brussel is dat niet alleen een evidentie, maar een prioriteit.

Ici aussi, l'ULB et la VUB travaillent ensemble, et ici aussi nous devons franchir les frontières parce que nous allons dans le sens de l'histoire, à la rencontre des cultures.

50 et 185 ans d'histoire, dat vieren we vandaag.

Et notre histoire s'écrit au futur. Nous réfléchissons et agissons chacun sur le futur de notre environnement, avec des plans d'actions climatiques ambitieux et nos propres plans stratégiques Côté ULB, nous nous projetons dans l'avenir avec

la construction participative et globale d'un plan stratégique qui entre aujourd'hui dans sa phase finale et qui nous aide à mesurer les enjeux de demain et les mutations auxquelles nous devons faire face, à l'échelle des mutations du monde actuel. C'est dans ce contexte qu'il faut mettre en perspective et comprendre l'aventure qui se dresse devant nous, ULB comme VUB, avec la fondation d'alliances européennes.

Yes indeed, both of our universities have formed an alliance with new partners within the framework of the European universities alliances. Remarkably, our two projects, CIVIS for ULB and EUTOPIA for VUB, have been selected by the European Commission to be among the 17 pioneers, the 17 alliances that will write history. The European Universities Alliances will have a great impact on the future of universities in general and our universities in particular.

This afternoon, our 2 alliances CIVIS and EUTOPIA, met in Brussels.

Together, we are launching a brainstorming on what European universities can become, thus fitting us into the logic of sharing a reflection desired by the Commission. As Toni Morrison wrote: « All progress depends on the unreasonable man. I prefer not to adjust to my environment. I refuse the prison of I and I choose the open space of "we"..

We sincerely thank our colleagues for being with us today, marking the importance of what we are starting to build together!

Onze openingsrede zou niet volledig zijn, sans un message clair adressé à nos étudiants, current and future, residents or coming from abroad.

We zijn blij jullie te verwelkomen en onder jullie impuls, onze beide universiteiten in de 21ste eeuw voort te sturen, door ons onderwijssysteem te doen evolueren, door de mobiliteit te stimuleren en door de digitale wereld te integreren.

Et, ce que nous souhaitons surtout, en développant des comportements respectueux dans les relations enseignants-enseignés. Tout le monde va y gagner, because like Abraham Lincoln stated : « As I would not be a slave, so I would not be a master. This expresses my ideas of democracy".

Sire,

Excellencies,

Mesdames et Messieurs, Dames en heren, Ladies and Gentlemen,

Beste studenten,

Chères étudiantes et étudiants,

Dear students,

We are more than 6.000 de l'ULB, van de VUB maar ook van veel andere instellingen réunis aujourd'hui pour cette célébration. J'espère que cette ré-union n'est qu'une première étape vers des moments de partage, de collaboration et d'apprentissage communs.

Vous l'aurez compris, wij vieren vandaag de kracht van samenwerking...et de l'union. And today, meer dan ooit, l'Union fait la fête.

Sire, votre présence nous honore et nous touche sincèrement.

Alors, permettez-nous de terminer sur une note de légèreté et de suivre la recommandation du grand Louis Armstrong :

It takes two to tango!

Caroline ? Yvon !

2020 **GESPREK 2020**

GESPREK TUSSEN ANNABELLE

VAN NIEUWENHUYSE EN CAROLINE OP HET

PODIUM VAN ANCIENNE BELGIQUE.

xxx

Beste studenten,
Excellenties, collega's, vrienden,

1.
Zie ons hier zitten.
Blijkbaar hebben al die kleine schermgezichten ook een lichaam.
Gelukkig maar, zo komen al die stoelen en deze indrukwekkende Gare Maritime Hall toch nog van pas.
Wat doet het deugd om jullie hier te zien! Alleen dat al voelt aan als een feest. Een jubelfeest. Rejoice. Dat wens ik jullie dit jaar alvast toe.

Think, zong Aretha Franklin in 1968. 'Without each other, there ain't nothing people can do'.
Wel, vandaag is dat niet anders. Als mens zijn we beperkt tot kleine stappen, maar als mensheid kunnen we gigantische sprongen maken.
Meer dan een halve eeuw na Think en de landing op de maan is het denken niet minder belangrijk geworden.
Niet in de betekenis van denken aan mijn boodschappenlijst, maar een denken dat grenzen opzoekt en verlegt.
Vandaag moeten we echter durven her-denken. Om-denken, zeggen de Nederlanders. Re-think, zou Aretha zeggen.
Omdat we de dingen soms in vraag moeten durven stellen.
Omdat we de draad vandaag niet terug mogen oppikken alsof er niets gebeurd is.
Omdat vooruit durven kijken beter is dan het koesteren van nostalgie, beter ook dan een impulsieve terugkeer naar het oude normaal, ingegeven door de moeilijke periode waar we met ons allen door gegaan zijn.

We kunnen de positieve energie die we voelen, vandaag, hier en nu, omdat we opnieuw met zovelen samen zijn, inzetten om dingen in beweging te krijgen en voor verandering te zorgen.
De wereld heeft je nodig, zeggen we als VUB aan iedereen die het horen wil. Maar waarvoor juist heeft de wereld ons nodig, heeft de wereld de VUB nodig?

Dames en heren,

Let's rethink, maar eerst: let's rewind. Laat ons recapitulieren. Sta mij toe om vandaag een aantal zaken te benoemen, de noodzaak voor verandering te onderzoeken en dan terug te komen op de vraag of wij als individu en de VUB als instelling

hierin een actieve rol moeten spelen.
Ik ben geen doemdenker, ik denk dat u dat weet, het wordt dus geen speech van de angst.
Maar durven problemen benoemen en identificeren is zelfs voor een positivist én possibilist een noodzakelijke eerste stap. Voetsj met de koesj, zeggen we in Brussel, vooruit, we beginnen eraan!

Een eerste vaststelling is een positieve, een geruststellende ook: wij, mensen, zijn, zoals gebleken, socialer en veerkrachtiger dan we denken. Mensen zijn tot de grootste dingen in staat, als het erop aankomt. Woorden van dank, respect en waardering aan jullie allemaal. Studenten, personeel, het ziekenhuis, iedereen. Merci, echt. Een buiging. Diep. En een groot applaus voor jullie allemaal, voor ons allemaal.

2.
Op het moment dat ik aan de voorbereiding van deze openingsrede begon, maakte het Internationaal Klimaatpanel van de VN, het IPCC, zijn nieuwe rapport bekend. Verschillende excellente VUB'ers hebben eraan meegewerkt.
In het meest optimistische scenario, een scenario waarin de wereld snel klimaatneutraal wordt, zou de opwarming halverwege deze eeuw nog altijd pieken op 1,6 graden. Dat betekent dat meer hittegolven en onvoorspelbare seizoenen het nieuwe normaal worden. Recordtemperaturen in Canada en de Verenigde Staten, oncontroleerbare bosbranden in Zuid-Europa, de toendra in Siberië die in brand staat, waardoor de permafrost en de veengebieden dreigen te ontdooien: dat dreigt allemaal gewoon normaal te worden in de wereld van 2050. Normaal, gewoon, voor die achttienjarigen die vandaag, 28 september 2021, aan onze universiteit zijn gestart. Voor hen, hun kinderen en kleinkinderen dragen wij nu, vandaag, een verpletterende verantwoordelijkheid. Als samenleving, als universiteit, als wetenschappers.

We hebben de onhebbelijke gewoonte te denken dat milieurampen of een covidvirus alleen anderen overkomen, maar ik mag hopen dat na het afgelopen anderhalf jaar bij iedereen die oogkleppen afgevallen zijn, en velen zich met mij afvragen: wat nu? Wat kunnen wij doen, wat kan ik doen?

Ik zie het monster van Frankenstein dat de digitale en sociale media aan het creëren zijn. Onze eigen onderzoeksgroepen attenderen ons erop. Ook het ULB en VUB AI Institute For The Common Good, gesteund door het Brussels relanceplan, vestigt onze aandacht erop.

Op de mars der trollen, de manipulaties, de proliferatie van fake news, van haatspeech, van samenzweringstheorieën. We zien de gevolgen dagelijks.

Mensen die sterven, omdat ze zich in de luren lieten leggen door anti-vaccinatieberichten. Mensen die van elkaar vervreemden, opgesloten in de echobubbels die door algoritmes worden gemaakt. Waar dialoog onmogelijk wordt en debatten verworden tot op de man of vrouw gespeelde stellingenoorlogen. Een kat- en muisspel waarin éénieder het recht opeist zijn of haar eigen zekerheden en groot gelijk stellig te poneren, en dat zonder daar ook maar één gefundeerd argument voor hoeven aan te leveren.

‘Nous étouffons parmi des gens qui pensent avoir raison’, zei Albert Camus al in de vorige eeuw. Het is alleen maar erger geworden, en ik vraag me af: wat nu? Wat kan ik doen, wat kunnen wij doen?

Ik zie het verlies aan privacy. Ik zie het emo-businessmodel van de likes en de tweets, die langetermijndenken, die beleid of politiek voeren, onmogelijk maken.

Ik zie de schandpalen die voortdurend worden opgetrokken, de volkstribunalen waaraan mensen worden blootgesteld als ze een mening verkondigen of een daad verrichten die sommigen onwelgevallig is. En dus voor eens en voor altijd onvergeeflijk lijkt. Geen mededogen meer. Kop eraf. Nú, niet morgen. De twitterrechtbank heeft gesproken.

Ik zie het ontsporen van de terechte eis, ik beklemtoon en herhaal: de terechte eis om recht te doen aan groepen die historisch én structureel gediscrimineerd en uitgesloten worden. Ik dank de onderzoekers en onderzoeksgroepen die ons dit dagelijks duidelijk maken, ik dank het Equality-team. Maar ik zie evenzeer die terechte eis ontsporen tot een dagelijks identitair opbod van wie het meest zuiver in de leer, het meest zuiver in de taal en het meest zuiver in de zuiverheid is. Heeft de geschiedenis ons inmiddels niet geleerd hoe gevaarlijk dat soort inquisitie, dat moreel zuiverheidsfanatisme is? Is newspeak niet iets waarvoor Orwell in 1984 verwittigde als een symptoom van totaliserende ideologieën en dogma's?

Dan vraag ik me af: wat nu, wat kunnen wij doen, wat kan ik doen?

Ik zie de ongelijkheid. Ook dat maakte, ondermeer, maar niet alleen, covid duidelijk. De kansen om ziek te worden, of om te genezen, om te sterven of te overleven, zijn ongelijk verdeeld in deze samenleving. Wie arm is, wie minder school heeft gelopen, wie gekleurd is of een migratie-achtergrond heeft, werd harder getroffen door deze crisis. We zagen dat ook bij onze studenten. Probeer maar eens online-onderwijs te volgen als je geen computer of studieruimte hebt of als je die moet delen met broers en zussen. Probeer maar eens bij te blijven met je cursussen als je, omdat alle studentenjobs wegvielen, niet weet hoe je je rekeningen kan blijven betalen. Ongelijkheid bestaat. Ze wordt scherper. Ik zie ze aan de VUB. En ondanks de gulle giften die wel degelijk een verschil maken voor tal van studenten in preciaire situaties, blijft het noodfonds dat mijn naam draagt, het noodfonds Caroline Pauwels, helaas een pleister op een gapende wonde. En ondertussen zien we de allerrijksten verwickeld in een macho opbod om een ticket to the moon.

Maar vooral: als we, te midden van deze structurele ongelijkheid, ons nu nog niet durven afvragen: wat kan ik doen, wat kunnen wij doen?

Ik zie de aanval op de wetenschap en de ratio. Ik zie het

verlies van de nuance. Ik zie de armoede van ons wild om zich heen slaand taalgebruik. Ik zie de polarisatie. Ik zie de stempels die op mensen worden geplakt. De hokjes waarin we gept worden, en verstikken. Ik hoor de oproepen tot geweldpleging op wetenschappers. Ik hoor het verstommen van het applaus voor de zorgverstrekkers.

Dan vraag ik me af: wat nu? Wat kunnen wij doen als universiteit, wat kan ik doen, als rector en als wetenschapper?

Maar ook wil ik u deze vraag stellen: in plaats van ons in een vicieuze cirkel te laten verteren en verzieken door de terechte verontwaardiging en frustratie over al deze tendenzen en systeemfouten, waarom geen moed putten uit wat we wel kunnen?

Waarom niet vanuit de verwondering over de schoonheid en verbondenheid, die evenzeer voelbaar is, de kracht en de wijsheid putten om onze wereld te herdenken, stap voor stap?

Waarom putten we geen hoop uit wat de wetenschap allemaal vermag? Mijn betoog vandaag is dan ook geenszins fatalistisch, maar een oproep, een call to action, voor mij, voor u, voor ons, voor iedereen.

3.

Dames en heren,

Wat de covid-crisis mij bovenal duidelijk heeft gemaakt is dat één mens geen mens is. En dat een mens, mens is met én door anderen. We hebben geleerd dat niets het fysieke kan vervangen, ook de sociale media niet. Al bewezen de digitale oplossingen in het afgelopen jaar ontegensprekelijk hun grote nut. We hebben geleerd hoezeer we van elkaar afhankelijk zijn, hoeveel onzichtbare handen er nodig zijn om de samenleving te doen functioneren. Hoeveel liefde er nodig is om moeilijke dagen door te komen. Als schakels ontbreken, valt de ketting uiteen. Ieder mens telt, ieder mens is nodig, dat leert ons dit scharniermoment.

Waar stonden we bovendien zonder het wonder en de generositeit van de vele vrijwilligers? In de vaccinatiecentra, in Pepinster en Verviers, in ons UZB, bij een event als Theater Aan Zee waar ik als curator van geen tel zou zijn, waar geen artiesten op het programma zouden staan, zonder de inzet, jaar na jaar, van meer dan 400 enthousiaste vrijwilligers? Waar stonden vorig academiejaar de eerste generatiestudenten zonder hun onbaatzuchtige studentenbuddies en geëngageerde studentenkringen en studentenraad? Onbaatzuchtigheid en gulheid, ik zie ze ook terugkomen in de mooie resultaten van onze fundraisingcampagnes.

Laat ons dat vooral blijven onthouden: hoezeer we elkaar nodig hebben. En hoe vele handen het werk licht maken, de zware klus doenbaar, het onmogelijke mogelijk.

Dit geldt a fortiori voor de wetenschap. Welke wetenschapper durft in alle eerlijkheid beweren dat hij of zij enkel op zijn of haar eigen verdienste wetenschappelijke doorbraken realiseert, of belangrijke inzichten genereert? Hoeveel zijn we niet schatplichtig aan onze voorgangers, collega's, onze peers, onze proefpersonen? Onderzoek is eigenlijk het resultaat van eeuwenlang volgehouden teamwork. Van accurate samen de bakens uitzetten, en winst boeken door voortschrijdend inzicht. Van concurrentie, ook dat. Dat geef ik toe. Maar dan wel één die elkaar hoger tilt, en niet één die de andere genadeloos en gewetenloos neermaait. Wetenschap stelt op een systematische en verifieerbare manier het status quo, het dogma, de eerdere bevindingen in vraag. Wetenschap is te allen tijde evidence based, verifieerbaar, grensverleggend maar nooit, NOOIT arrogant.

Wetenschappers engageren zich voor een betere wereld.

Dames en heren, als we de wetenschap niet hadden, waar stonden we dan nu? De wereld heeft wetenschappers nodig.

In januari 2020 werd het genoom van het SARS-COVID-2 virus ontcijferd. Meteen gingen overal ter wereld onderzoekers in labo's aan de slag, op zoek naar een vaccin. Wereldwijd deelden ze data en inzichten. Bouwden ze verder op vroegere inzichten. Al in november 2020 werden de eerste succesvolle resultaten gemeld en vervolgens kondigden verschillende farmabedrijven aan dat ze de vaccins binnenkort op de markt zouden brengen. Ik hoop dat veel jonge mensen net als ik begeistert raakten door het wonder, jawel, wetenschappelijke wonder, dat zich voor onze ogen voltrok, en nu zelf besluiten te kiezen voor de gezondheidszorg of voor de wetenschap. Maar ik onthoud ook hoeveel meer en hoeveel sneller we resultaten kunnen boeken dankzij open science en open data, dankzij het onmiddellijk delen van data en inzichten.

We hebben evenzeer geleerd dat een interdisciplinaire aanpak zich opdringt. Beleidsdenkers maken een onderscheid tussen drie soorten problemen: de evidente, de ingewikkelde en de complexe. Als thuis een zekering springt, dan weet zelfs ik wat ik moet doen: de schakelaar omhoog zetten. Dat is evident. Als je ziek bent, moet je naar een expert, ook dat weet ik uit ervaring, een arts die daarin heeft doorgeleerd, want het is te ingewikkeld voor jou om dat alleen op te lossen. En dan is er de complexiteit waarbij je experts uit verschillende disciplines nodig hebt. Doen we dat niet, dan dreigt de chaos, een ander beleidskenmerk. Dat zagen we goed tijdens de eerste COVID-golf, dat zagen we in Pepinster, dat zien we ten aanzien van het klimaat, van de vluchtelingenproblematiek. Dat soort complexe problemen zullen steeds vaker voorkomen en vergen niet alleen een interdisciplinaire wetenschappelijke aanpak, maar evenzeer een transversale politieke beleidsaanpak.

Complexe problemen zijn uit de aard van de zaak multidimensioneel en veronderstellen expertise uit verschillende disciplines. De politieke structuren zijn daar niet op voorzien, de universitaire structuren zijn daar niet klaar voor. We hebben een universiteit die functioneert op basis van modellen uit de negentiende eeuw. Er zijn te veel verticale silo's met steeds meer hyperspecialismen. Niet dat we die niet nodig hebben. Dat zal u me nooit horen beweren. Maar zien we nog het grotere plaatje, het universalistische, het holistische? We zijn te strak opgedeeld in faculteiten en disciplines, terwijl er net meer interdisciplinariteit nodig is. En toch springen we niet. Nog niet.

De Poincaré-denktank – een initiatief van het vicerectoraat Onderzoek - Crosstalks - een initiatief van het vicerectoraat Innovatie en Valorisatie - en Redelijk Eigenzinnig - een initiatief van het vicerectoraat Onderwijs en Studentenbeleid - moeten in elkaar overvloeien, op een slimme manier de synergieën opzoeken en de VUB als geheel slagkrachtiger maken. We moeten onze schitterende en pionierende VUB onderzoeks- en innovatieresultaten nog sterker in de kijker zetten. Wetenschap biedt hoop. Onderzoek biedt perspectief. Laat ons dat uit het afgelopen jaar onthouden. En even zeer moeten we bij het brede publiek het wetenschappelijk denken verder aanscherpen.

Eveneens leerden we, zoals Einstein ons al voorhield, hoezeer verbeelding een onontbeerlijk onderdeel van de wetenschap is. En dan spreek ik niet alleen over de verbinding tussen kunst en wetenschap die we ook in de toekomst

zullen blijven maken, maar ook over hoe we verbeelding en verwondering in eer moeten herstellen als cruciaal onderdeel van de 21ste eeuwse wetenschappelijke praktijk, van het 21ste eeuwse pedagogisch project. In het begin van de covidtijd dreigde er een groot tekort aan beademingstoestellen. Indrukwekkend was de inventiviteit en creativiteit van onze ingenieursstudenten die duikbrillen uit de Decathlon omvormden tot dat soort broodnodige toestellen. Een voorbeeld dat in de rest van de wereld navolging vond.

We hebben ten slotte geleerd hoe cruciaal en fundamenteel, zeker op scharniermomenten als deze, de waarden zijn waar onze alma mater voor staat: vrijheid, gelijk(waardigheid), verbondenheid. We hebben vooral ook geleerd hoe belangrijk het is dat die drie waarden in balans zijn. En dat we die cruciale waarden ook veel meer zichtbaar en tastbaar moeten maken, en trots en consequent uitdragen.

Vrijheid is, ik hoop het VUB'ers niet uit te leggen, ontzettend belangrijk. Het is een essentieel element in ons pleidooi voor Vrij Onderzoek. Maar ik betreurt de trieste reductie van het vrijheidsbegrip zoals we dat tijdens covid zagen. En hoewel ik begrijp dat vrijheid voor sommigen betekent dat ze naar de kapper of naar een theatervoorstelling kunnen gaan wanneer zij dat willen, staan deze claims mijlenver van wat onze voorouders, op gevaar van eigen leven, als vrijheidsstrijd tegen tirannie moesten leveren. Enig gevoel voor relativiteit, proportionaliteit en bescheidenheid zou hier dan ook vaak gepast zijn.

We hebben geleerd dat crowdsourcing, breed connecteren, heeft gewerkt. Dat verbondenheid ons sneller vooruit helpt. Ook op kleine, concrete schaal: geconfronteerd met de geldende covidregels betreffende de bezetting van lokalen was snel duidelijk dat we op zoek moesten gaan naar extra lokalen en examenruimtes buiten onze campussen. Dat we daarin slaagden kon alleen maar dankzij de contacten die we eerder legden via Wekonekt.Brussels. Overal in de stad vonden we partners die ruimtes gratis, of flink goedkoper, ter beschikking stelden. Dat kon alleen maar dankzij de netwerken die we hebben opgebouwd, dankzij de vriendschapsbanden die zijn gesmeed. Vriendschapsbanden die u ook aan de tafels waaraan u gezeten bent, ongetwijfeld zal aanhalen. Ik hou van lange tafels omdat ze uitnodigen tot dialoog, tot echte gesprekken. Aan de VUB-tafel is iedereen welkom, dat is de bedoeling. Ook al is er, als het over diversiteit en inclusiviteit gaat, ook nog bij ons werk aan de winkel.

Ik heb de afgelopen maanden bevestigd gezien dat inclusief en gelijkwaardig leiderschap werkt. De ervaring van de twee tijdelijke bestuursorganen die we tijdens de covidperiode in het leven riepen, was bijzonder. Samen met de studentenvertegenwoordigers bestuurden we de universiteit. De inbreng van die studenten, van stemmen uit een jongere generatie, die een ander perspectief, een frisse kijk, binnenbrachten, was zo verrijkend. Specifiek voor mezelf en voor de vicerectoren is er ook de bijzonder mooie ervaring van de inbreng van de universitaire dienstverleners: jonge docenten die een jaar meelopen met de rectorale ploeg. Ik kan het iedereen aanbevelen. Binnenkort begint een nieuwe lichting.

Ik herhaal daarom mijn pleidooi voor diversiteit en inclusiviteit. We gaan onze universiteit beter kunnen besturen, naarmate we meer diverse stemmen in de bestuursorganen en in de aula's zullen horen. Ik uit ook mijn frustratie dat het blijkbaar zo lang duurt vooraleer onze bestuursorganen nog maar minstens gendergelijk zullen zijn. Ik vind het anno 2021, ondanks de stappen voorwaarts, niet gezond

dat, in alle vriendschap, met respect voor elk van hen en met vooral een grote dank voor het vele en noodzakelijke werk dat ze dagelijks verzetten, alle acht decanen mannen zijn. Dat ik, als we met de Vlaamse rectoren samenzitten, de enige vrouw ben. Dat kan beter, in ons aller belang. Daarvoor roep ik de VUB-mannen en de VUB-vrouwen, maar ook onze toeleveranciers en partners opnieuw op: laten we moedig en gefocust komaf maken met de status quo. Beste VUB-vrouwen, ik richt me nog eens specifiek en apart tot jullie: stel je kandidaat, zet de stap. Zonder dat eigen initiatief zal ook het meest egalitaire beleid jammerlijk tekortkomen. Meer diversiteit in de brede zin, in de breedste zin, en minder discriminatie, staan garant voor betere en meer diverse inzichten. En dat is nodig als we in de 21ste eeuw goede beslissingen willen nemen.

Dames en heren,

De puzzelstukken liggen op tafel. Grote tafels zoals hier, met duizenden stukjes uit alle disciplines. Elk stukje staat voor een uniek inzicht, voor een specifieke benadering, voor een welbepaalde aanpak. We moeten ze nu alleen in elkaar doen passen, zodat de contouren van de universiteit van morgen zichtbaar worden.

We kunnen complexe uitdagingen aan door problemen anders aan te pakken, interdisciplinair samen te werken, open science en data als leidraad te nemen, en dit alles vanuit de waarden die aan de grondslag van onze samenleving en universiteit liggen.

Op ons allen komt het aan. Op ieder van ons komt het aan.

Ik ben alvast van plan om het komende jaar een denkoefening op te starten rond de toekomst van de VUB, samen met de universitaire gemeenschap, samen met iedereen die onze alma mater dierbaar is.

Eén simpele vraag is het uitgangspunt. En die vraag luidt: Als Pierre Theodore Verhaegen vandaag een universiteit zou starten, hoe zou die er dan uitzien?

Dames en heren,

Wat kunnen we doen, wat kan ik doen?

Ik heb er het volste vertrouwen in dat we samen in staat zullen zijn de juiste lessen te trekken uit het voorbije anderhalve jaar, uit de geschiedenis. Dat we, wat beter moet, onder ogen zullen durven zien en vanuit wat mogelijk is, vanuit onze eigen waarden, elk probleem, hoe complex dan ook, samen kunnen aanpakken.

Dat we ook samen verder kunnen bouwen aan dit unieke project dat de oprichters in gedachten hadden toen ze onze universiteit bedachten. Of dat nu in 1834 of in 1969 was. Dat we samen een VUB maken die bewust is van zichzelf, die gewaardeerd wordt door anderen en die geen unief is zoals alle andere. Die de verbeelding koestert, want net die verbeelding zullen we nodig hebben om de toekomst die we aan onze studenten verplicht zijn, waar te maken. Die verantwoordelijkheid neemt voor de toekomst. Die van leren terug een feest voor de geest maakt en van onderzoek een wonderlijk avontuur.

Onze VUB troeven zijn evident, ik vat ze voor u samen: onze wortels zijn diep verankerd, ons waardenkompas staat juist en ons engagement vatten we in de slagzin: De wereld heeft je nodig. De VUB is genetwerkt, in Brussel, door Wekonekt, door een nauwe samenwerking met de ULB, belichaamd door toekomstgerichte projecten als Usquare en

het Learning and Innovation Center, met de EhB, waarmee we een krachtig samenwerkingspact sluiten. Verankerd in Vlaanderen met de uitbouw van de Gooik campus en het Zellik research park, en met de UGent en UAntwerpen in de Nova-academie voor levenslang leren, vernetwerkt ook stevig in Europa met onze groeiende Europese universitaire alliantie Eutopia. Van daaruit gaan we internationaal, met sterke strategische partnerships.

De VUB heeft studenten – u hoorde ze zonet - die stevast boven zichzelf uitstijgen, en ons dit jaar nog meer met verstomming sloegen door hun bestuurskills, door hun weerbaarheid, hun verantwoordelijkheidsgevoel. We hebben een sterk verbonden VUB gemeenschap van academisch en ondersteunend personeel. We hebben 1 VUB, WeAre-VUB. En bovenal hebben we geëngageerde, gedreven en pionierende wetenschappers die ook de duisternis van de 21ste eeuw zullen overwinnen.

In volle Tweede Wereldoorlog, op het moment dat de crisis het allerdiepst was, schreef de Oostenrijkse auteur Stephan Zweig, in de uitzichtloosheid als onvrijwillige migrant, op de vlucht voor de oorlog en voor de Jodenvervolgung, "De Wereld van Gisteren", een boek dat – mocht u het nog niet gelezen hebben – ik u beslist van harte aanbeveel. Op het einde van dat boek schrijft Zweig: "Elke schaduw is in diepste wezen toch ook een kind van het licht, en alleen wie licht en donker, oorlog en vrede, hoogtepunten en dieptepunten heeft meegemaakt, alleen die heeft waarachtig geleefd."

Wij hebben, laten we wel wezen, geen oorlog meegemaakt. Onze dieptepunten zijn, met alle respect voor het individuele leed van de voorbije maanden, niet vergelijkbaar met wat zijn generatie meemaakte. Die generatie heeft echter wel, op de puinen van de Tweede Wereldoorlog, de verzorgingsstaat opgebouwd, het Europese project doen verrijzen, de Verenigde Naties in het leven geroepen. Zal onze generatie op dezelfde wijze boven zichzelf uitstijgen en de instellingen en structuren van de 21ste eeuw op poten zetten?

Ik geloof dat ook wij in staat zijn om het tij te doen keren. Dat elk van ons, binnen zijn of haar mogelijkheden, datgene zal doen wat nodig is. Het kleine, dagelijkse, en het grote, moelijke.

Ik dank u.

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL